

Hoogheemraadschap van
Delfland

ONS KENMERK

1038913

DATUM VERGADERING
REKENINGCOMMISSIE

22 november 2012

DELFT

Aan het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden
van het Hoogheemraadschap van Delfland

ONDERWERP

Aanbieding Rekeningcommissie onderzoek Natuurvriendelijke oevers (2012)

Geacht bestuur,

Hierbij treft u aan het op 22 november 2012 door uw Rekeningcommissie vastgestelde bevindingenverslag van haar onderzoek naar *Natuurvriendelijke oevers*. In de slotparagraaf staat de voorlopige reactie met een aantal aanbevelingen van de Rekeningcommissie.

Het verslag dat een advies is aan het algemene en dagelijkse bestuur van het Hoogheemraadschap Delfland is mede tot stand gekomen met de inzet van hoogheemraad Ingrid ter Woorst en enkele medewerkers. Wij zijn haar hiervoor erkentelijk. De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het verslag ligt echter bij de Rekeningcommissie.

De Rekeningcommissie stelt u - in het kader van een ordentelijke procedure van hoor en wederhoor - voor, dat het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden op korte termijn vanuit de beleidsmatige optiek reageert op de resultaten en de aanbevelingen. Daarnaast stelt de Rekeningcommissie u voor dat het bevindingenverslag tezamen met de genoemde reactie van het College van D&H door uw tussenkomst naar de Verenigde Vergadering wordt geleid zodat deze haar oordeel hierover kan geven.

Hoogachtend,
De voorzitter van de Rekeningcommissie Delfland,

Drs. A.P. Ranner

Bijlage:

"Onderzoek Natuurvriendelijke oevers, een oriëntatie" met de voorlopige reactie van de Rekeningcommissie (2012)

Inhoudsopgave

1. Inleiding en probleemstelling	2
2. Gevolgde onderzoeksprocedure	3
3. Context	4
3.1 Begrip natuurvriendelijke oevers	4
3.2 Verplichtingen Kaderrichtlijn Water	4
4. Samenwerking met derden	6
5. Tijdpad van de realisatie en budgettaire aspecten	7
6. Voorlopige reactie van de rekeningcommissie	9

Bijlagen

- 1.a. Projecten natuurvriendelijke oevers HH Delfland
- 1.b. SSK ramingen bij Nvo-projecten
- 2. Gebruikte literatuur
- 3a. Veelgestelde vragen Programma Schoon Water.
- 3b. Natuurvriendelijke oevers Kaderrichtlijn Water (KRW)

1. Inleiding en probleemstelling

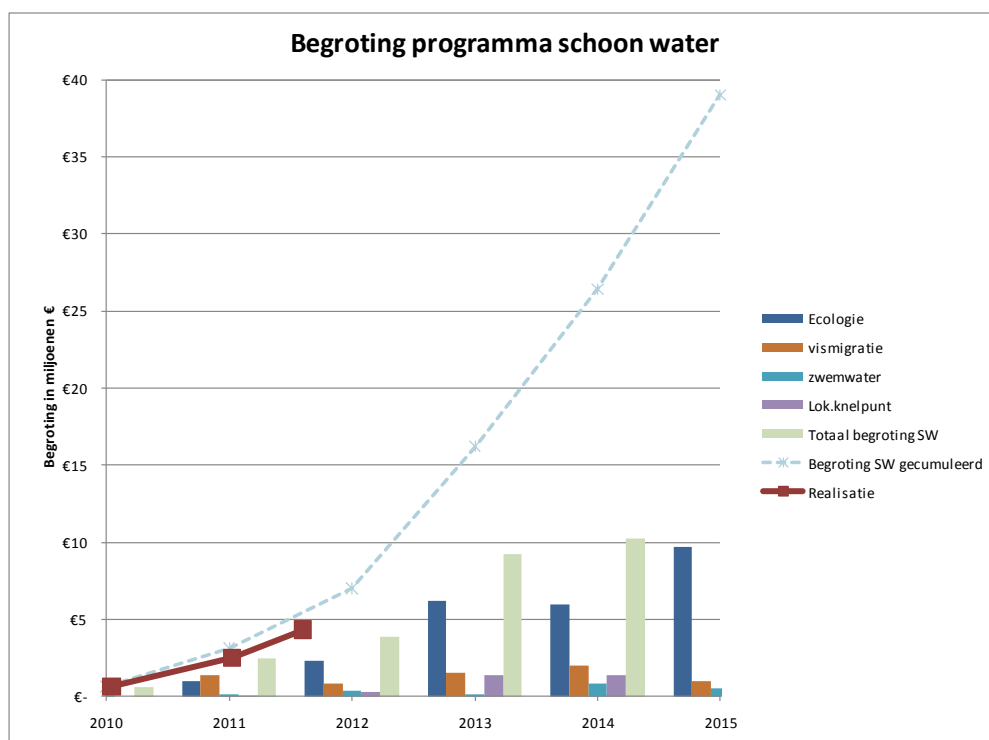
De realisatie van concrete Nvo projecten overeengekomen als onderdeel van de afspraken rond de Kaderrichtlijn Water stagneerde rond de jaarwisseling van 2011/2012. Bij de projecten waarvoor kredieten werden aangevraagd ontstond het vermoeden dat mogelijk sprake was een niet efficiënte aanpak. Bovendien was onduidelijk wat formeel was afgesproken en welke begrippenkaders er gehanteerd werden. Dit was van belang omdat het hoogheemraadschap meerjarige verplichtingen met een flink budgettair beslag was aangegaan.

Om in een later stadium vragen op het gebied van doelmatigheid, doeltreffendheid, rechtmatigheid en transparantie te kunnen beantwoorden en zich daarvoor eventueel te laten ondersteunen door een extern adviesbureau was het voor de Rekeningcommissie van Delfland nodig zich te oriënteren op de materie.

Doordat inmiddels bleek dat er terdege snel voortgang werd gemaakt met de ontwikkeling van verschillende projecten voor natuurvriendelijke oevers verlegde de commissie haar aandacht naar de wijze waarop de factoren die het beleid van het Hoogheemraadschap ten aanzien van de projecten beïnvloeden en de budgettaire aspecten van de aanvragen voor projectkredieten.

Doel van het onderzoek is lessen te trekken in de vorm van conclusies en aanbevelingen ten behoeve van de Verenigde Vergadering en het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden en met de verkregen kennis een betere aanpak van de toekomstige opgave met name in de periode 2016-2027 te realiseren. Voor het vinden van mogelijke verbeterpunten is bezien wat tot dusverre goed of fout ging. In laatst genoemde periode moet circa 90 hectare aan nieuwe natuurvriendelijke oevers worden aangelegd met een budgettair beslag van tenminste 90 miljoen aan investeringen en daarnaast aanzienlijke bedragen in verband met de exploitatie.

Dit verslag geeft de door de Rekeningcommissie bereikte conclusies en aanbevelingen weer naar aanleiding van de huidige eerste fase. Deze zijn voorlopig, immers er het overgrote deel van de projecten is nog in voorbereiding. Slechts een viertal projecten is zoals blijkt uit bijlage 1a. in de uitvoeringsfase terwijl er nog geen project gereed is gekomen. Voor een compleet onderzoek is het dan ook te vroeg.

De stand van zaken wordt geïllustreerd door bovenstaande grafiek¹ van de realisatie en plannen wat betreft de investeringsuitgaven bij het programma “schoon water”. De investeringen in natuurvriendelijke oevers vallen samen met de aanleg van vispaaiplaatsen onder ‘ecologie’. Voorzien is een versnelling van de investeringen zowel wat betreft die voor vispaaiplaatsen als die voor natuurvriendelijke oevers. Bij de grafiek

De Rekeningcommissie is begonnen met een oriëntatie op het begrippenapparaat rondom natuurvriendelijke oever, de kaders waarbinnen natuurvriendelijke projecten tot stand moeten komen en de huidige budgettaire ontwikkelingen en risico's met betrekking tot de projecten. Het verslag vormt daarvan de weerslag. Besloten wordt met een aantal voorlopige conclusies en aanbevelingen. Het gaat om leerpunten, omdat het hoogheemraadschap aan de vooravond staat van een opgave van 90 ha aan Nvo's in de periode 2016-2027

In een bijlage wordt aandacht besteed aan de projectvoorstellen voor Nvo's die het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden de afgelopen anderhalf jaar heeft voorgelegd aan de Verenigde Vergadering en de commissie WS. In het kader van het onderzoek zijn ook deze projectvoorstellen gezien. Hoewel genoemde voorstellen geen onderwerp van onderzoek waren, heeft de rekeningcommissie dusdanig ernstige gebreken bij die ramingen geconstateerd dat zij daar ook aandacht voor vraagt.

2. Gevolgde onderzoeksprocedure

De Rekeningcommissie heeft zich in 2012 naar aanleiding van diverse signalen uit de Verenigde Vergadering en op verzoek van deze vergadering georiënteerd op de problematiek van natuurvriendelijke oevers. Er vonden drie besprekingen plaats op basis van een aantal gespreksnotities. Deze leidraden waren gebaseerd op informatie uit diverse stukken opgesteld door het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden en op algemene informatieve documenten, aanvragen voor onderzoeks- en investeringskredieten voor concrete Nvo-projecten en tenslotte op antwoorden op door leden van de Verenigde Vergadering gestelde vragen. Behalve dit bureauonderzoek werd ook een interview afgenomen van de Portefeuillehouder Schoon Water uit het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden.

Daarnaast kon worden beschikt over documenten die beschikbaar werden gesteld door enkele andere waterschappen en door het regionaal bestuurlijk overleg Rijn-West, een samenwerkingsverband van 8 waterschappen, 4 provincies en 180 gemeenten, Rijkswaterstaat en de ministeries van I&M en EL&I. Dit samenwerkingsverband heeft tot taak de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water vorm te geven en te begeleiden. Genoemde partijen ontmoeten elkaar gemiddeld drie keer per jaar, zowel bestuurlijk als ambtelijk.

Vervolgens bleek dat in de leden van de vakcommissie watersystemen (WS) van de Verenigde Vergadering voortdurend vragen bleven houden wat betreft natuurvriendelijke oevers (evenals de vispaaiplaatsen). Zogenoemde Informatieve vergaderingen over deze onderwerpen werden aangevuld met brieven ter informatie aan vakcommissie en de Verenigde Vergadering opgesteld door het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden. De Rekeningcommissie maakte tijdelijk pas op de plaats.

Na de laatste informerende brief van het College besloot de Rekeningcommissie de draad van het onderzoek weer op te nemen. De portefeuillehouder werd uitgenodigd voor een discussie met de Rekeningcommissie. Die discussie vond plaats aan de hand van een vooraf beschikbaar gestelde uitgebreide vragenlijst. De discussie tussen de Rekeningcommissie en de portefeuillehouder ondersteund door een aantal ambtenaren vond in een open constructieve sfeer plaats. Mede op basis van de verkregen informatie is dit onderzoeksverslag opgesteld.

¹ Verstrekt door de heer F.F.H. Hottinga van het Hoogheemraadschap, als programmamanager van Schoon Water Delfland. De gecombineerde gegevens zijn helaas illustratief voor de geringe bereidheid van het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden gespecificeerde data beschikbaar te stellen. De rekeningcommissie moest werken met de gegevens vervat in de aan de Verenigde Vergadering verstrekte stukken en een tweetal wel verstrekte grafieken.

3. Context

3.1 Begrip natuurvriendelijke oevers

Het Hoogheemraadschap van Delfland streeft naar een goede kwaliteit van het oppervlaktewater met daarin een gevarieerd planten- en dierenleven. Natuurvriendelijke oevers kunnen daar een belangrijke bijdrage aan leveren. Bij natuurvriendelijke oevers ontstaat een strook ondiep water, waar planten en dieren een prettig leefklimaat vinden. Waterplanten kunnen er groeien en dieren vinden er bescherming en voedsel.

Natuurvriendelijke oevers zorgen zo voor een gezonde natuurlijke omgeving met een grote verscheidenheid aan flora en fauna. Hierdoor wordt het water helderder en schoner. Echter, de mate waarin vegetatie zich vestigt en ontwikkelt is op elke plek sterk afhankelijk van de bodemsamenstelling, de waterkwaliteit en de hydrologie. Bodemeigenschappen, vegetatie en mate van droogval bepalen in hoge mate de zuiverende werking of juist de mate van nalevering van natuurvriendelijke oevers.

Delfland legt de Nvo's aan om een goede ecologische waterkwaliteit te bereiken. Zoals in de 'Veelgestelde vragen Programma Schoon Water 2.1' (zie bijlage 3a) vermeld, is het effect van Nvo's (zuiverende werking) op de chemische waterkwaliteit in Delfland relatief beperkt. Voor het verbeteren van de chemische waterkwaliteit is een aparte programmalijn en in het bijzonder het project "Juist (nu) aansluiten."

3.2 Verplichtingen Kaderrichtlijn Water

In het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) programmalijn ecologische waterkwaliteit heeft het hoogheemraadschap van Delfland de verplichting om natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen aan te leggen. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen heeft als doel de (ecologische) waterkwaliteit te verhogen om uiteindelijk (uiterlijk in 2027) te kunnen voldoen aan de waterkwaliteitsdoelstellingen van de KRW.

Het Hoogheemraadschap heeft op zich genomen 200 kilometer, dat is zo'n 90 hectare, aan natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Het is de bedoeling om dat in 2027 gerealiseerd te hebben. Daarnaast heeft Delfland tot en met 2015 een resultaatverplichting voor de aanleg van 17,7 ha natuurvriendelijke oevers en 10,3 ha vispaaiplaatsen². Daarvan gaat het in de Westboezem om 11,0 ha natuurvriendelijke oevers.

Hoewel de aanleg van vispaaiplaatsen soms tegelijkertijd aan de orde is beperkt dit onderzoek beperkt zich hier verder tot de natuurvriendelijke oevers.

Met de verschillende gemeenten de heeft het Hoogheemraadschap Delfland in 2008 de KRW bestuursovereenkomst gesloten, waarin afspraken zijn vervat over de te realiseren natuurvriendelijke oevers. Eenmaal per jaar komen de bestuurders bijeen en wordt de stand van zaken en aanpak besproken. De gemeenten hebben hun eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van de uitvoering van resultaatverplichte maatregelen.

Het Hoogheemraadschap selecteert op basis van gebiedsverkenningen de locaties voor een Nvo door voor een gebied de kansen in kaart te brengen en daarna de locaties inhoudelijk te beoordelen op kosten, ecologie en techniek. Hierbij zou uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de kosten per vierkante meter. Toetsingscriteria zouden zijn nut, noodzaak, doelmatigheid, tijdige oplevering, gebiedsgerichtheid, draagvlak en betaalbaarheid.

Bij de bepaling van de breedte van een Nvo is de situatie ter plaatse meestal bepalend. Daarbij zijn criteria de effectiviteit van de breedte en de mate van kosteneffectiviteit. Uiteindelijk wordt getoetst op het ecologisch

² Aanvankelijk kende het Hoogheemraadschap Delfland zowel resultaat- als inspanningsverplichtingen. Bij de kadernota van 2010 zijn vanwege de budgettaire bezuinigingsmaatregelen afgezien van de inspanningsverplichtingen.

effect. Voor een gekozen project worden achtereenvolgens de volgende fasen worden onderscheiden: verkenning (kansen in beeld), planvorming, projectvoorbereiding, uitvoering en beheer.

Bij het Hoogheemraadschap Delfland worden 5 verschillende typen natuurvriendelijke oevers onderscheiden. Onderscheid wordt daartoe vooral gemaakt naar bakprofielen. De kosten kunnen hoger zijn als oevers steil zijn en bijvoorbeeld in het waterprofiel moeten worden aangelegd en hierdoor beschermingsconstructies met grond en stortsteen worden aangebracht. Aan de andere kant kunnen flauwe oevers vanwege het aanzienlijke grondbeslag ook kostbaar zijn als de betreffende gronden moeten worden aangekocht.

In het “Bestuurlijk overleg KRW-Delfland” wordt met enige regelmaat de voortgang in de realisatie van de KRW-doelen gemeld. Verder wordt met de provincie en terreinbeheerder met een opgave in het gebied bilateraal overlegd of tijdens bespreking van concrete projecten.

Aan de Europese unie worden de maatregelen en de op te leveren hectare Nvo gemeld. Per deelstroomgebied (in casu RBO Rijn-West) wordt gerapporteerd aan het Rijk en deze rapporteert vervolgens aan de diensten van de Europese Commissie. Partner bij het deelstroomgebied is de provincie Zuid-Holland. De provincie is overigens wettelijk ook toezichthouder op het hoogheemraadschap.

Bij de rapportage aan Brussel gaat het om zowel het natte als het droge deel van de gerealiseerde oevers (zie de brief aan de VV, kenmerk 1014010). Voor de waterkwaliteit is vooral het natte deel van de Nvo belangrijk, de opgave is hierop bepaald. Als dit effect er niet is omdat de getroffen maatregel niet blijkt te werken zullen naar verwachting de Commissiediensten vragen stellen en ook de inspanningen voor het realiseren van de afgesproken hectares Nvo bezien.

De KRW resultaatverplichte maatregelen moeten eind 2015 zijn uitgevoerd. Als blijkt dat Delfland niet aan zijn resultaatverplichtingen heeft voldaan is er het risico dat de Europese Unie een boete oplegt. Het Rijk moet de eventuele EU boete vertalen naar de deelnemende overheden. Het hoogheemraadschap kan dan op basis van de wet NERpe worden aangesproken als niet aan de resultaatverplichtingen voor 2015 is voldaan. De Wet NERpe houdt grofweg in dat het Rijk een verkregen boete doorschuift naar de overheid die volgens het Rijk in eerste instantie nalatig is geweest. De hoogte van de boete is niet op voorhand aan te geven. Het Rijk verwacht dat de boete gebaseerd zal zijn op niet gedane inspanningen. Het Hoogheemraadschap tracht het risico dat zij wordt aangesproken te beperken door haar inspanningen goed te registreren. De hoogte van de boete is niet op voorhand aan te geven.

De nieuwe lange termijn doelen voor de KRW worden bepaald in het stroomgebiedbeheerplan 2016-2021. Voor deze planperiode zal er een actualisatie van de prioritaire stoffenlijst plaatsvinden. Deze zal door werken in de monitoring, toetsing en bepaling van de opgave. Nieuw is dat daarbij voor de niet-KRW wateren een nieuwe systematiek betreffende ecologische doelen wordt opgesteld. Het gaat voor het hoogheemraadschap om doelstellingen voor de overige wateren. Delfland moet haar opgave in het WBP5 2016-2021 vast stellen.

Het beleid van HH Delfland met betrekking tot de aankoop van de nodige grond is divers: soms wordt grond gekocht, soms wordt grond gebruikt van anderen (gemeenten), soms grond van Delfland. Aankoop van grond gebeurt in onderling overleg met betrokkenen. Soms worden als ze aanwezig zijn ook kabels en leidingen gekocht³.

³ Vanaf 2005 tot en met 2008 is in opdracht van Delfland bij wijze van praktijkexperiment een aantal natuurvriendelijke oevers door agrariërs beheerd. In 2008 heeft een evaluatie plaatsgevonden. In 2009 is het experiment wegens financiële wensen van agrariërs en staatssteunvoorwaarden beëindigd. Naar aanleiding van de evaluatie en afhankelijk van de ervaringen van andere projecten zoals

Op het niveau van het KRW-waterlichaam wordt ieder 6 jaar de uitgebreide Toestand en Trendmonitoring (chemie en ecologie) in de waterlichamen uitgevoerd. De nulsituatie is in 2005/2006 vastgelegd en het onderzoek is in 2010/2011/2012 herhaald, waarbij de genoemde vismonitoring onderdeel uitmaakt van deze T&T-monitoring. In de tussengelegen jaren wordt de Operationele Monitoring uitgevoerd op waterlichaam niveau. Hierbij wordt alleen het kwaliteitselement gemeten dat het beste de invloed van de uitgevoerde maatregelen weergeeft⁴.

De organisatie van het Hoogheemraadschap wat betreft natuurvriendelijke oevers (en vispaaiplaatsen) is recentelijk verankerd in de gehele organisatie van Delfland. Er zijn afspraken gemaakt vastgelegd in een centrale planning over de keten (verkenning – planvorming – projectvoorbereiding - uitvoering - beheer en onderhoud) en sectoren heen. De voortgang op deze centrale planning wordt maandelijks gevolgd. De verantwoordelijkheid wordt gedragen door de programmanager Schoon Water. De portefeuillehouder Schoon water heeft aangegeven dat de relaties van deze manager en zijn team met de sectoren Financiën en Control, Beleid en PIB goed zijn evenals die met het accountmanagement.

4. Samenwerking met derden

De totale KRW opgave natuurvriendelijke oevers van 17,7 ha moet eind 2012 zijn vertaald in concrete projecten om de doelen eind 2015 te bereiken. Per medio oktober 2012 is een totaal aan 12,2 ha voorstellen voor natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen voorgelegd aan de Verenigde Vergadering (zie tabel van bijlage 1a).

Met gemeenten is er een bestuurlijke overeenkomst over aan te leggen natuurvriendelijke oevers. Voor het verkrijgen van de ruimte die extra nodig zal zijn hiervoor nodig is, is Delfland afhankelijk van gebiedspartners en ook hun ruimtelijke ambities. Met hen moet nadrukkelijk worden samengewerkt bij het identificeren en concretiseren van kansen. Per project moeten met de partners afspraken worden gemaakt over de rol, participatie, medewerking en steun. Het zijn deze afspraken die bepalen welke arealen in de komende jaren van de opgave worden gerealiseerd en tegen welke kosten. Vooral de gemeenten rond de Westboezem zouden hun medewerking hebben toegezegd om actief kansen te zoeken. Mede door de stagnerende economische ontwikkeling is er momenteel sprake van dynamiek in de ruimtelijke ontwikkeling. Tegelijkertijd echter heeft met name het vorige kabinet (Rutte I) ingezet op vermindering van inspanningen voor de natuur. Daardoor zijn soms minder subsidies beschikbaar.

De selectie van natuurvriendelijke oevers is dan ook een zoekproces, waarbij vaak de medewerking van anderen nodig is. Delfland gaat uit van een analyse per gebied. Eerst worden de kansen in kaart gebracht en vervolgens de eerder genoemde programmacriteria toegepast. De resultaten worden achteraf met het bestuurlijk overleg KRW –Delfland gedeeld en aan het College van Dijkgraaf en hoogheemraden voorgelegd.

Soms lopen de belangen van het hoogheemraadschap parallel met name als werk met werk gemaakt kan worden. Dit is bij voorbeeld gebeurd bij het project Bergboezem Berkel waardoor 2 ha ecologische voorziening wordt gerealiseerd tegen lage kosten. Delfland zoekt -volgens de Rekeningcommissie terecht- uit doelmatigheidsoverwegingen combinaties met andere projecten van het Hoogheemraadschap op het gebied van dijken en voldoende water en eventueel ook projecten van gemeenten.

De Rekeningcommissie constateert dat het kosten criterium weinig prioriteit heeft bij de selectie respectievelijk de keuze van de locaties en bovendien dat de sturingsmogelijkheden beperkt zijn. Het is immers niet mogelijk om op enig moment een keuze te maken uit alle mogelijkheden voor de gehele opgave. Dit zou betekenen dat alle projecten op hetzelfde moment 'pieken' wat tot een onbeheersbaar werkproces zal leiden. Andere redenen waarom dit niet lukt zijn de samenloop van projecten in ruimtelijke processen en de budgettaire en andere prioriteiten van partners als grondeigenaren, gemeenten, provincies, natuurorganisaties en dergelijke.

'gebiedsofferte' en 'catalogus groenblauwe diensten' wordt het beheer van natuurvriendelijke oevers door agrariërs in de toekomst eventueel voortgezet.

⁴ Zie de jaarlijkse Meetprogramma's Watersysteemkwaliteit.

Een vierde reden is dat het aanleggen van Nvo's het gevolg is van de met gemeenten aangegane verplichtingen. Het aanbod van gemeenten hoeft niet te sporen met de verlangens van het waterschap. Veel mogelijkheden voor Delfland om optimale keuzes te realiseren zijn er dan ook niet. Dit geldt temeer omdat de Verenigde Vergadering van Delfland nadrukkelijk om voortgang van de projecten gevraagd en ook voldaan moet worden aan de KRW resultaatverplichtingen.

Hoewel de investeringsvoorstellen financieel getoetst worden op basis van een richtgetal (zie paragraaf 5) en de voorziene uitputting van de begrotingsruimte voor investeringen leidt dat nogal eens niet tot relatief lage investeringsuitgaven. De resultaatverplichting is leidend, zo bleek bij de projecten Noordvliet / Commandeurspolder, Oranjekanaal en Wennetjessloot.

Hoewel van ambtelijke zijde is gesteld dat aandacht besteed wordt op de toekomstige onderhoudskosten (jaarlijks) en grootonderhoud en de kosten van monitoring moet dat gelet op de hiervoor beschreven moeilijkheden bij het selecteren van concrete projecten met een korrel zout worden genomen. Incidenteel, maar dan vooral bij de concrete invulling van een project⁵ kunnen deze overwegingen wel een rol spelen. Dan kan bijvoorbeeld in overleg met de toekomstige uitvoerder van onderhoudswerkzaamheden tot optimale (goedkopere) aanleg en of exploitatielasten worden gekomen.

Tot dusverre is het beleid van het Hoogheemraadschap bij de onderhandelingen met partnergemeenten niet in te gaan op niet redelijke financiële verlangens van gemeenten. Achtergrond daarvan is dat ook gemeenten gebonden zijn aan de uitvoering van de Kaderrichtlijn water. Bij een te dure propositie zouden zij door deze verplichting in de praktijk gedwongen zijn mee te werken aan meer creatieve en goedkopere oplossingen. De rekeningcommissie constateert dat een dergelijk resultaat niet op voorhand vast staat en dat actief gezocht moet worden naar win-winsituaties.

Soms worden percelen water van derden, zijnde niet-overheden (zoals bij de natuurvriendelijke oevers bij Nieuwe Water en Zwethkanaal) ingericht als natuurvriendelijke oever. Delfland zoekt nadrukkelijk de samenwerking om aan beide zijden inhoudelijk en financieel voordeel te behalen. Conform de Bestuursovereenkomst KRW die Delfland met de gemeenten sloot, draagt Delfland zorg voor het beheer en onderhoud van de gerealiseerde voorzieningen

De medewerking van deze partijen kan echter ook duur zijn. Zo kan deze medewerking soms alleen verkregen worden via compenserende maatregelen. In dat geval ligt het voor de hand dat getracht wordt een goed beeld van het geheel inclusief de budgettaire gevolgen te krijgen. Onduidelijk is of dit steeds het geval is geweest.

5. Tijdpad van de realisatie en budgettaire aspecten

Voor het realiseren van de KRW resultaatverplichtingen in 2015 is voor het programma een investeringsbudget van € 28 mln voor vispassages, vispaaiplaatsen en natuurvriendelijke oevers samen beschikbaar⁶.

In de kadernota 2013, waarin dit werd vermeld, heeft het College van Dijkgraaf en hoogheemraden aangegeven dat nog maar een klein deel van de opgave is gerealiseerd en dat op voorhand niet is te zeggen in hoeverre de doelen met dit budget behaald kunnen worden.

Er zijn eind oktober 2012 in het kader van de realisatie van de KRW verplichtingen inmiddels al wel een elftal Nvo projecten voorgelegd aan de commissie WS en de Verenigde Vergadering (zie bijlage 1a). Het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden streeft er naar dat eind 2012 alle projecten voor de periode tot en met 2015 bekend en gedefinieerd zijn.

Het College gaf in de kadernota 2013 als reden voor de onwetendheid aangaande de realisatie van de doelen binnen het budget dat er nog onvoldoende gegevens beschikbaar zijn over de daadwerkelijke kosten. Er worden normbedragen als richtlijn gebruikt zowel voor natuurvriendelijke oevers als vispaaiplaatsen om te bepalen in hoeverre het programma financieel op koers is. Voor Nvo's is de benchmark een miljoen Euro per

⁵ Zoals bij de Nvo bij Alternatief afvoertracé Pijnackerse vaart.

⁶ Bij gemiddeld 1 miljoen investeringskosten per hectare is bij 17,7 hectare natuurvriendelijke oevers voor de meerjarenperiode tot en met 2015 bijna 18 miljoen euro gereserveerd.

hectare. Door een raming aan deze benchmark te toetsen wordt getracht overschrijding van het totale budget te voorkomen.

Financiële aspecten natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen⁷ (bedragen in € 1.000)

	begroting 2013	begroting 2014	begroting 2015	begroting 2016	begroting 2017
Investeringen	5.900	6.000	9.700	3.600	8.300
Exploitatie	671	669	690	701	719

Bron: ontwerp programmabegroting 2013 en meerjarenraming 2013-2017

Van de kant van het Hoogheemraadschap is gesteld, dat als het ontwerp niet binnen de financiële marges van de SSKraming blijkt te passen. er op terug wordt gekomen via een aanpassing van het ontwerp of anderszins.

Een aspect dat niet bij in de kredietaanvragen aan de orde komt is dat soms via gebiedsprocessen gebiedspartners “om niet” Nvo’s inbrengen. Het ontbreken van die informatie betekent dat de relatieve aantrekkelijkheid van voorstellen niet goed kan worden vastgesteld.

Exploitatielasten

Een groot gedeelte van de Nvo’s die worden gerealiseerd voor de KRW komen in beheer en onderhoud van Delfland.

De ervaring van de laatste paar jaar is dat de Verenigde Vergadering de informatievoorziening over de voortgang van de P& C cyclus op een hoog aggregatieniveau doorloopt, waardoor ontwikkelingen bij individuele projecten slechts incidenteel bekend zijn bij individuele leden van de Verenigde Vergadering.

Zo maken de exploitatiekosten van de natuurvriendelijke oevers maken tot op heden onderdeel uit van de onderhoudspost ‘onderhoud watergangen’ van het programma Voldoende Water (begrotingspost op BBP 720, kostensoort 430930, krozen door derden, van ruim 2,1 miljoen Euro). Voor de jaren 2011 tot en met 2016 zijn in de programmaplannen alleen de getotaliseerde directe kosten, toegerekende salarissen en rente en aflossingen begroot. Directe opbrengsten per jaar werden overigens op nihil geraamd.

Met ingang van 2013 wordt het onderhoud aan Nvo’s apart begroot in het programma schoon water. Het gaat in bij dit programma in totaal om € 600.000 a 700.000. Dit is inclusief de exploitatiekosten van de Nvo’s die de Dienst Landelijk gebied tussen 1996 en 2004 langs 50 km hoofdwatgang in Midden-Delfland heeft aangelegd en na reconstructie aan Delfland heeft overgedragen. Per project gaat het dan uitgaande van de ramingen uit de programmabegroting 2013 om circa € 50.000 gemiddeld per jaar aan exploitatielasten voor nvo’s en vispaaiplaatsen samen.

Er is derhalve nu toe voor de Verenigde Vergadering geen gespecificeerd inzicht beschikbaar geweest wat betreft het beloop van de huidige exploitatielasten voor Nvo’s als totaal laat staan de individuele Nvo’s.

Inmiddels zijn er een viertal onder de KRW verplichtingen vallende projecten in de uitvoeringsfase terecht gekomen, nadat hiervoor door de VV *tegelijkertijd* met de een voorbereidingskrediet een uitvoeringskrediet was verstrekt. Door deze combinatie van voorbereidingskrediet met uitvoeringskrediet is over de tussentijdse ontwikkeling geen informatie beschikbaar. Bij de kredietaanvraag is volstaan met een enkele SSKraming zonder inzicht in het verloop van de risico’s of nadere informatie over eventuele toekomstige ramingsbijstellingen.

⁷ Zie voetnoot 1. Budgettaire gegevens voor alleen natuurvriendelijke oevers kwamen niet beschikbaar voor de rekeningcommissie.

6. Voorlopige reactie van de rekeningcommissie

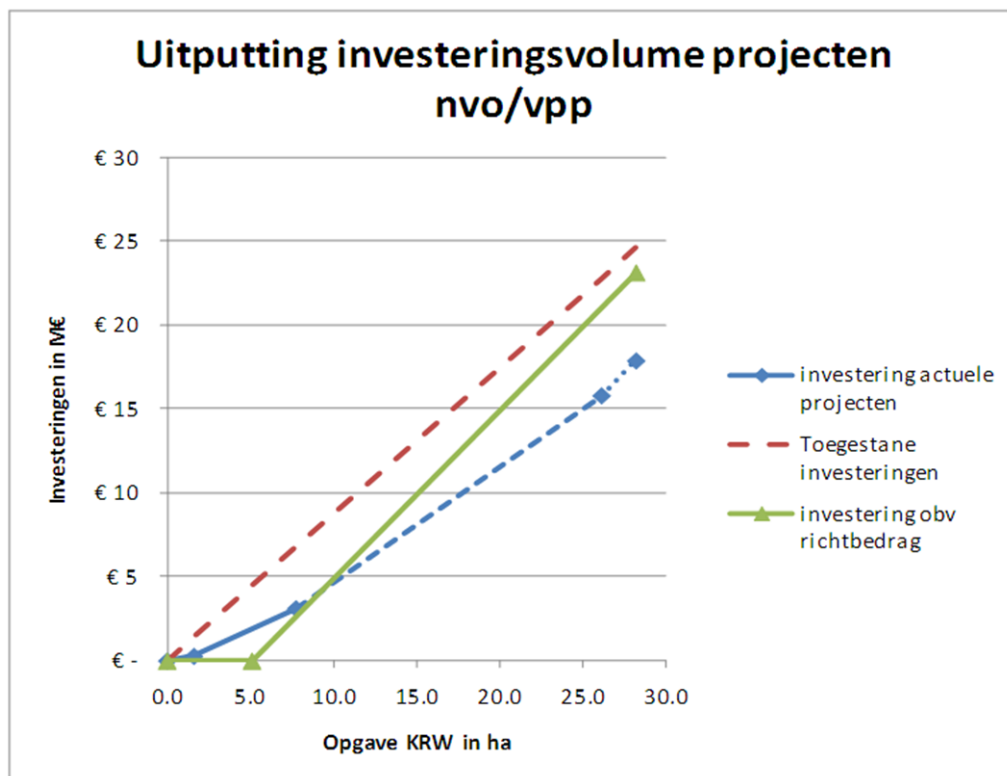
Leerpunten

De rekeningcommissie ziet de huidige periode als een pioniersfase. Het ziet als leerpunten ten behoeve van de volgende fase:

- a. Het Hoogheemraadschap is voor de realisatie van het beleid met betrekking tot natuurvriendelijke oevers sterk afhankelijk van de medewerking van de gebiedspartners en hun ruimtelijke ambities maar ook hun budgettaire medewerking. Het hoogheemraadschap heeft op dit moment ongeveer 12 ha in voorbereiding en uitvoering van de tot en met 2015 benodigde aanvragen voor investeringsprojecten op het gebied van Nvo en vispaaiplaatsen. Het streven van Delfland is om in 2013 5,9 ha aan natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen te realiseren. Het hoogheemraadschap lijkt op weg te zijn te voldoen aan de resultaatverplichting tot en met 2015 van de aanleg van 17,7 ha natuurvriendelijke oevers en 10,3ha vispaaiplaatsen.

De inmiddels tot stand gekomen afspraken kunnen worden gekarakteriseerd als laaghangend fruit. Het betreft projecten waarbij met medeoverheden snel tot afspraken kon worden gekomen. Om de doelstellingen tot en met 2015 te realiseren zijn forse inspanningen nodig. Dit geldt nog meer voor de vervolgperiode tot en met 2027. Dan moet zelfs 90 hectare aan natuurvriendelijke oevers worden gerealiseerd.

- b. Er wordt gewerkt met een benchmark voor de investeringskosten. Echter deze benchmark is gelet op de ramingen voor de inmiddels gearrangeerde projecten ontoereikend. In de praktijk varieert investeringsbedrag per hectare sterk van € 530.000 tot € 2 miljoen (zie bijlage 1a) Zowel de investeringskosten als exploitatielasten kunnen per locatie en soort oever sterk uiteen lopen. Wel blijkt uit de ramingen en schattingen van alle projecten, dat het investeringsvolume zoals eerder begroot in de Kadernota voldoende blijkt te zijn voor het realiseren van de opgave aan Nvo's en vispaaiplaatsen (zie de figuur hieronder).

Tot op heden is het voor de Verenigde Vergadering onmogelijk bij de beoordeling van kredietaanvragen voor Nvoprojecten de (hoogte van) eventuele subsidies in de beschouwing te betrekken, omdat die informatie tot op heden nog ontbreekt.

Problematisch is dat bij de confrontatie van de investeringskosten met de benchmark een raming van die kosten wordt gegeven op basis van een SSK-benadering waar veel op valt af te dingen (zie bijlage 1b). Duidelijk is dat de tot dusverre bij investeringsvoorstellen verstrekte SSK ramingen een buitengewoon ruw karakter hebben. Door verschillende risico-opslagpercentages, al dan niet werken met bijdragen van derden en subsidies en het al dan niet meerekenen van kosten en het zeer vroege moment van ramen (één raming voor zowel ontwerp als uitvoeringskrediet) vormen deze ramingen geen goed instrument voor definitieve besluiten door de Verenigde Vergadering. Er vanuit gaande dat dit soort manco's zich ook bij andere investeringsaanvragen voordoen lijkt een heroriëntatie op de kwaliteit van de ramingen bij ontwerp en uitvoeringskredieten geboden.

- c) Bij de selectie van projecten wordt aan de Verenigde Vergadering slechts incidenteel en dan nog alleen informatie van kwalitatieve aard verstrekt over de toekomstige onderhoudslasten. Deze kosten van beheer en onderhoud komen zoals eerder aangegeven ten laste van de reguliere onderhoudsbegroting⁸. De focus op investeringsuitgaven zonder acht te slaan op de toekomstige exploitatielasten brengt het risico met zich dat de toekomstige lasten van onderhoud en beheer sterk kunnen gaan stijgen. Van ambtelijke zijde van Delfland is gesteld dat de beheerkosten van natuurvriendelijke oevers niet hoger zouden zijn dan die van gewone oevers (€ 1 per strekkende meter), maar de afschrijvings-termijnen bij Nvo's zijn relatief kort (het hoogheemraadschap Schieland Krimpenerwaard hanteert een periode van 10 jaar), terwijl de kosten van groot onderhoud aanmerkelijk kunnen zijn. Het gaat dan om kosten van en ongedaan maken van verlanding of afkalving, het uitkrabben, weer op diepte brengen van geulen en dergelijke maar ook het vervangen van waterplanten als de oevers mislukken.
- d) De ramingen uit latere projectfasen zoals definitief ontwerp- en de uitvoeringsfase (met name de aanbesteding) worden tot dusverre niet aan de Verenigde Vergadering voorgelegd.⁹ Nadere ramingen voor de vier inmiddels in uitvoering zijnde projecten zijn evenmin beschikbaar. Soms ook wordt de Verenigde Vergadering onvolledig geïnformeerd¹⁰. De Verenigde Vergadering krijgt in hoofdzaak investeringsplannen en aanvragen voor ontwerp kredieten voorgelegd. Het krijgt tot dusverre op projectniveau geen of minieme informatie over de daadwerkelijke uitvoering van de projectplannen respectievelijk de feitelijke ontwikkeling van de investeringen. De wel beschikbare geaggregeerde gegevens maken het niet mogelijk vast te stellen of sprake is van een efficiënte bedrijfsvoering inzake door haar goed gekeurde plannen. De controlerende taak blijft dan ook beperkt.
- e) Het Hoogheemraadschap heeft belangrijke verplichtingen op zich genomen. De realisatie daarvan is verre van zeker. Er zijn belangrijke risico's:
- Er is een gerede kans dat ondanks de voornemens van het College van Dijkgraaf en hoogheemraden in de periode tot en met 2015 onvoldoende projecten worden gerealiseerd om aan de KRW resultaatsverplichtingen te voldoen. Dit als gevolg van vooral onvoldoende vindplaatsen, onvoldoende medewerking van de gebiedspartners en tekort schietende personele capaciteit. Of de ruimte in de begroting en de meerjarenraming voldoende ruimte

⁸ Soms, zoals bij de project voorstellen voor het Nieuwe Water en Zwethkanaal, wordt een kwalitatieve vergelijking gemaakt over onderhoud per maaiboot die per maaibeurt goedkoper zou zijn dan onderhoud met een kraan op pontons. Echter door te refereren aan lokale omstandigheden en een ander type vegetatie wordt gesteld dat de hogere onderhoudskosten gecompenseerd kunnen worden door de maaifrequentie te verlagen, waardoor er geen gevolgen zijn voor de onderhoudskosten.

⁹ Bij het project voor de Wennetjessloot is bij de kredietaanvraag gesteld dat in de ontwerpfase wordt verkend of door een goedkopere inrichting en het aantrekken van subsidies de investeringssom kan worden verlaagd. Blijven de kosten te hoog en doen zich elders kansen voor dan gaat het project niet door.

¹⁰ Zoals bij het Nvo project langs de Noordvliet en het alternatieve afvoertracé langs de Pijnackersche Vaart.

voor het Nvo-programma beschikbaar zal zijn, is daarbij van minder belang. Die ruimte zal desnoods bij de begroting en of de Buraps moeten worden gevonden. De omvang van de benodigde extra bedragen is immers te overzien. Prioriteit zal moeten worden gegeven aan het tijdig en in voldoende mate realiseren van vindplaatsen en afspraken met gemeenten en andere partijen om aan de KRW afspraken te voldoen.

Een risico van andere orde is dat weliswaar wordt gemikt op het realiseren van een bepaalde hoeveelheid ha aan Nvo's maar uiteindelijk wordt het Hoogheemraadschap afgerekend op de realisatie van ecologische doelen. Het kan zijn dat de maatlatten inzake biologische kwaliteitselementen macrofyten, macrofauna en vissen niet wordt gerealiseerd. Delfland loopt in beide gevallen (niet realiseren van doelstelling wat betreft ha en of ecologische maatlatten) het risico dat het uit hoofde van de Wet NERpe door het Rijk wordt aangesproken. Hoewel dit risico gelet op de onderlinge relaties tussen de diverse overheden en mogelijke effecten van de recente mutaties in rijksbeleid (ILG-gelden) niet zo groot moet worden geacht is het in elk geval nodig dat rollen, taken en verantwoordelijkheden van diverse partijen bij het realiseren van resultaats-afspraken, inclusief de interactie op elkaar helder worden vastgelegd.

- Of men de natuurvriendelijke oevers op tijd en in voldoende mate kan realiseren is sterk afhankelijk van de afdoende beschikbaarheid van genoeg grond/ruimte enerzijds en voldoende personele capaciteit anderzijds. De beschikbaarheid van ruimte lijkt te zijn verminderd als gevolg het door de kredietcrisis en rijks-bezuinigingen stil vallen van een aantal ruimtelijke ontwikkelingen. Bovendien zijn de kosten van grond erg hoog zodat de financiële haalbaarheid niet verzekerd is. Bovendien moet rekening worden gehouden met de mogelijk hoge kosten van eventuele kabels, leidingen en verwijdering van afval.
 - Met name na 2015 als intensivering van de zoektocht naar nieuwe locaties voor Nvo's nodig zal zijn loopt Delfland het risico structureel op hoge kosten te worden gejaagd door calculerende partners dan wel door de noodzaak van het verwijderen van afval, leidingen etc.
 - Om een snelle doorlooptijd te realiseren kan het Hoogheemraadschap in de verleiding komen te zoeken naar contractvormen van uitbesteding. Dergelijke contractvormen kosten evenwel ook tijd en geld waarbij er het risico is van tekort schietende contractuele randvoorwaarden met betrekking tot de kwaliteit en duurzaamheid en exploitatielasten van de op te leveren Nvo.
- f. De budgettaire aspecten van de KRWopgave zijn aanzienlijk. Alleen al voor de realisatie van de 90 hectare investeringen aan natuurvriendelijke oevers in 12 jaar is bij de tot dusverre gehanteerde norm van 1 miljoen per hectare gemiddeld 7,5 miljoen per jaar nodig. De er mee gepaard gaande jaarlijkse exploitatielasten zullen ook sterk kunnen stijgen en tot enkele miljoenen per jaar kunnen oplopen.

Aanbevelingen

Bovenstaande leerpunten en kanttekeningen geven aanleiding tot de volgende aanbevelingen:

1. Geboden is een sterke organisatie binnen HH Delfland, die intern en extern de regie voert bij het realiseren van de KRW doelstellingen en de monitoring van de projecten. Dit gelet op de toekomstige opgave voor Nvo en ook voor vispaaiplaatsen. De organisatie van Schoon water moet qua personele capaciteit van voldoende omvang en kwaliteit zijn om te kunnen worden ingezet op de creatie van ruimtelijke kansen. Deze organisatie moet zijn uitgerust met de resultaten van een evaluatie van de tot dusverre gestarte of voorgenomen projecten en daaruit lessen voor de toekomst trekken. Een intensivering van de huidige aanpak die ook kansen biedt voor de periode na 2015 is nodig.

2. Het is gewenst per ontwerpprincipe als benchmark een zo scherp mogelijke becijfering voor de benodigde gemiddelde investeringskosten per hectare te maken en daarbij ook de grootte van de maximale marge vast te stellen die voor specifieke projecten toelaatbaar is. Dit kan gebeuren aan de hand van de gegevens afkomstig van de inmiddels aan de Verenigde Vergadering voorgelegde aanvragen voor investeringsplannen respectievelijk een of meerdere nacalculaties bij in het recente verleden al gerealiseerde Nvoprojecten (dus vóór het huidige KRW regiem) en de kostenervaringen bij andere waterschappen bij soortgelijke Nvoprojecten.
3. Het verdient de voorkeur dat met behoud van de SSK-systematiek de opslagpercentages kritisch te bezien en daarbij goed kennis te nemen van de kanttekeningen bij de tot dusverre opgestelde SSK-ramingen voor Nvo-projecten (zie bijlage 1b) zodat in het vervolg betere ramingen worden gepresenteerd.

Wat betreft de voorbereiding van nieuwe projectvoorstellen is het aan te raden als ambtelijke organisatie en bestuur in het vervolg meer tijd te nemen voor het maken van een goede kosten-batenafweging, adequate planning en risicoanalyses en inclusief ook de te bereiken effecten.

De ramingen voor ontwerp- en later uitvoeringskrediet moeten consistent en volledig opgesteld worden en inzichtelijk toegelicht. Het is daarbij aan te bevelen voor de uitvoeringsfase van lopende en nieuwe Nvo-projecten concrete actuele kostenramingen per project voor te leggen aan de Verenigde Vergadering en daarbij een doorkijk te geven naar de toekomstige exploitatielasten.

4. Het is wenselijk bij de uitvoering van individuele Nvo-projecten te werken met een apart regiem om de kostenontwikkeling in de hand te houden, de risico's veroorzaakt door niet of niet goed presterende partners te beperken en scopewijzigingen alleen in uitzonderingsgevallen toe te staan. Als zogenoemde "engineering- en construct contracten" met partijen wordt aangegaan moeten de methoden van gunning en randvoorwaarden duidelijk vooraf worden vastgesteld.
5. Het verdient in het algemeen aanbeveling de Verenigde Vergadering in het algemeen zo compleet mogelijk te voorzien van informatie bij aanvragen voor investeringsplannen en -kredieten. Dit geldt ook voor dergelijke aanvragen ter gelegenheid van de aanvraag voor het uitvoeringskrediet.

Bijlage 1a. Projecten natuurvriendelijke oevers HH Delfland

Onderstaande tabel betreft een momentopname en is vooral opgesteld aan de hand van de projectnamen en -nummers afkomstig van de heer F.H.H. Hottinga van HH Delfland en analyse van materiaal verstrekt aan de Commissie Watersystemen, kwaliteit en kwantiteit. Geen rekening kon worden gehouden met projecten die om niet zijn ingebracht door derden. Bovendien zijn er projecten in ontwikkeling en zijn er ook ouder Nvo projecten die niet aan de KRW inspanningsverplichtingen voldoen.

Projectnaam	Project nummer	Investeringsplan	Investerings krediet	Uitvoeringskrediet	Ha	Kosten per ha	
						bij IP	uitvoeringskrediet
Noordvliet/ Commandeurspolder	701464	2.000.000	100.000	1.523.917	1	2000	1.775
		(excl. subsidie ad 539.792)	100.000 (Aanvullend/ bestek)				
		SSK bandbreedte 20%		herzien febr 2012 1.800.000			1.800
						Geen kosten grondverwerving	
Vlietlanden (Noordvliet) "drijfbladzone"	701628	320.000	43.000		0,4	800	
		SSK bandbreedte 50%					
KRW Zuidpolder van Delfgauw (scopewijziging)	701397	1.750.000 herzien: 0	1.750.000		?		
		100.000 (onderzoekskrediet 2012)					
Poelzone KRW (uitvoering door gem. Westland)	701524	1.188.009	1.188.009	1.188.009(?) Geen gegevens	3,4	350	?
						Geen kosten grondverwerving (overdracht om niet aan Westland)	
Wennetjessloot	701547	1.254.591 SSK bandbreedte 40%	187.900		0,9	1.394	
Zwet/Woudsepolder nvo/vpp**	701615	213.000	213.000	213.000	0,25	850	
		SSK Bandbreedte 40%, in een keer voorbereidings- en uitvoeringskrediet, maar slag om arm wb uiteindelijke kosten !					Geen grondkosten (al in bezit Delfland)
Nwe Water & Zweth kanaal **	701625	1.559.000	1.559.000	1.540.000	2,43	600	
		SSK bandbreedte 30%				Geen grondkosten (al in bezit Delfland)	
Westboezem De Lier	701658	423.000	100.000		0,8	530	
Nrd vliet duifpolder part.*	701659	1.250.000	ontwerpkrediet 292.000		1,8	820	
		SSK, bandbreedte 50%				Geen grondkosten, (grond om niet), wel vastgoedkosten	
Nrdvliet,duifpolder HHD*	701668	808.000	ontwerpkrediet 96.000		0,7	820	
		SSK,bandbreedte 50%				Geen grondkosten, (grond om niet(wel vastgoedkosten)	
Oranjekanaal *	701613	455.000	ontw. krediet 85.500?		0,29	1.570	
		SSK, bandbreedte 40%				geen grondkosten	
Totaal 11 projecten				4 projecten met uitvoeringskrediet	meer dan 12		

* Investeringskrediet en uitvoeringskrediet ontwerpfase, aanvraag uitvoeringskrediet en krediet volgen nog.

** incl vispaaiplaatsen

Bijlage 1b SSK ramingen bij Nvo-projecten

Gebruikelijk is dat aan de Verenigde Vergadering op basis van een schetsontwerp SSK-ramingen worden gepresenteerd op het moment dat een project- en investeringskrediet wordt aangevraagd. Die ramingen vormen ook de basis voor het op te stellen investeringsplan van het project. Deze procedure wordt toegepast bij alle nieuwe voorbereidings- en uitvoeringskredieten voor investeringen zowel in de sfeer van schoon water als voldoende water en dijken.

Standaard in de aanvraag van een voorbereidingskrediet voor een natuurvriendelijke oever bij de Verenigde Vergadering is dat een eerder beschikbaar gestelde onderzoekskrediet wordt teruggestort naar het algemene onderzoekskrediet. De gemiddelde kosten per ha uit de SSK raming (waarbij gebruikelijk rekening wordt gehouden met de reeds gemaakte kosten en verplichtingen excl. het onderzoekskrediet) worden geconfronteerd met de eerder genoemde benchmark.

In het kader van het onderzoek naar de natuurvriendelijke oevers heeft de rekeningcommissie voor elf Nvo projecten de verstrekte begroeringen tegen het licht gehouden om te bezien in hoeverre kredietaanvragen in deze sfeer aan de Verenigde Vergadering adequaat zijn om er de besluitvorming op te baseren.

Kanttekeningen

1. Bij de kredietaanvragen blijkt dat telkens wordt benadrukt dat het gaat om een SSK-raming van een schetsontwerp, zodat de uiteindelijke raming hier nog van kan afwijken. Maar op het blijkt dat op dezelfde basis en de reeds gemaakte kosten en verplichtingen wordt in een aantal gevallen niet alleen een ontwerp-krediet maar tegelijkertijd ook een uitvoeringskrediet aangevraagd¹¹. Bij een dergelijke combinatie is de bandbreedte dezelfde. Het is vreemd dat voor het uitvoeringskrediet Zwet/Woudsepolder nog steeds een breedte van 40% wordt gehanteerd, terwijl er in de toelichting ook nog een slag om de arm wordt gehouden.
2. De opbouw en samenstelling van de SSKramingen blijkt per project te verschillen¹².
 - a) Grondkosten worden bij 7 van de 11 projecten niet meegeteld in de begroeringen die met de benchmark worden vergeleken, in 4 gevallen kennelijk wel.
 - b) Hoewel per project wel de bandbreedtes waarmee de SSKmethodiek werkt wel worden begroerd, er wordt bij de aanvragen van investeringskredieten (en ontwerp- en uitvoeringskredieten) bij de Verenigde Vergadering aan voorbij gegaan. Die bandbreedtes variëren over de projecten van 30 tot 50%. Enigerlei toelichting over die uiteenlopende breedtes ontbreekt. De bandbreedtes blijken zijn dus niet discriminerend te zijn bij de verschillende projecten waarvoor krediet wordt aangevraagd¹³.
 - c) Bij de samenvattende ramingen voor de individuele projecten worden verschillende opslagen gebruikt, voor voorziene en onvoorziene kosten van verschillende categorieën, terwijl er soms ook rekening wordt gehouden met kosten van projectoverstijgende gebeurtenissen. Als gevolg daarvan kunnen de totale investeringskosten een veelvoud kunnen bedragen van de directe kosten voor civiel- en bouwkundige voorzieningen.

¹¹ Slechts bij het project langs de Noordvliet ter hoogte van de Duifpolder is aanvankelijk alleen een voorbereidingskrediet aangevraagd. Achtergrond hiervan was dat de projectkosten hoog waren in relatie tot het gerealiseerde areaal aan Nvo's.

¹² In het algemeen betreffen de ramingen allereerst bouwkosten voor civiel- en bouwkundige voorzieningen uitgesplitst naar directe kosten plus een opslag van een kwart daarvan voor niet bekende directe kosten, (bekende en niet bekende) indirecte kosten en een post onvoorzien. Daar komt bij een post voor VAT (engineering, administratie en toezicht met eveneens bekende en nog niet bekende directe kosten en een post onvoorzien van 10% daarvan. In de derde plaats zijn er overige bijkomende kosten en bouwrente. Op de totale raming inclusief BTW wordt een opslag voor onvoorzien voor objectoverstijgende gebeurtenissen gelegd. Samen met reeds gerealiseerde kosten resulteert een bedrag voor totale investeringskosten. Vervolgens wordt voor het project een beneden- en bovenwaartse bandbreedte bepaald. Die bandbreedte kan voor een Nvo project 20, 30 of 40 % zijn. Soms zijn de grondkosten meegerekend in de opstelling soms niet (vooral als HH Delfland de grond in eigendom heeft). De argumentatie voor de gepresenteerde bandbreedte ontbreekt.

¹³ Dit versterkt de indruk dat bij HH Delfland voorop staat het maken van meters.

Bij de ramingssamenvattingen voor de projecten wordt soms apart een raming van de ontwerpkosten verstrekt, maar een relatie tussen die kosten en de posten uit de samenvatting kan niet worden gelegd.

De opzet van de huidige SSK-ramingssamenvatting maakt het niet mogelijk een koppeling te leggen met de kosten van grondverzet, vooroever of onderwaterbeschoeiing, kosten van aanplant en grondverwerving en de kosten voor uren in verband met allerlei soorten overhead. Die ramingen geven geen inzicht in met name de indirecte kosten veroorzaakt door de inzet van andere onderdelen van de Delflandse organisatie en of anderen.

De verschillende behandeling van de grondkosten en de toepassing van de SSK methodiek in de praktijk “bemoelijken” de

- 1) vergelijkbaarheid van projecten,
- 2) het beoordelen van de waarschijnlijkheid van de ramingen als ook
- 3) de beoordeling van de doelmatigheid van de betrokken investeringen¹⁴.

Overigens hangen veel cijferingen in de lucht omdat er bij diverse projecten allerlei maatregelen van kwalitatieve aard worden gemeld die de suggestie wekken dat het risico van overschrijding van de kostenraming beperkt zal zijn.¹⁵

Dit leidt tot budgettaire onzekerheid en mogelijk ook inefficiënties bij projecten. De ruime kredieten maken allerhande scopewijzigingen mogelijk. Of activiteiten zelf moeten worden gedaan of dat uitbesteding (bijvoorbeeld in de vorm van design and construct contracten) wenselijk is, kan niet worden vast gesteld.

Geconcludeerd moet worden dat de tot op heden verstrekte ramingen voor de verschillende Nvo projecten geleet op het ruwe karakter ervan en het zeer vroege moment van ramen (namelijk veelal de ontwerpfase) en de beperkte onderlinge vergelijkbaarheid geen goed instrument zijn voor de beoordeling van kredietaanvragen door de verenigde vergadering.

3. Geleet op de benchmark van 1 miljoen per hectare hadden de investeringen in a) Noordvliet en Commandeurspolder, b) Wennetjessloot en c) Oranjekanaal niet (!) moeten worden voorgesteld. Dat het wel gebeurt illustreert de beperkte betekenis van de benchmark bij de projectselectie.

¹⁴ Een voorbeeld is het Nvo project langs de Noordvliet ter hoogte van de Duifpolder. Bij de cijferingen was geen rekening gehouden met de grondkosten, omdat deze om niet ter beschikking zouden worden gesteld door andere overheden. Bovendien moeten allerlei vergunningen worden aangevraagd. Echter later werd alsnog een uitvoeringskrediet aangevraagd. De ratio van de omvang van het aangevraagde krediet is echter twijfelachtig. Volgens de vertrouwelijke ramingssamenvatting zou op basis van de SSKraming iets meer dan 2 miljoen nodig zijn. Echter dit bedrag betrof de hoogst geschatte waarde dus inclusief de hoge bandbreedte van 20%. In de hierboven genoemde raming van 23 november 2011 werden de totale projectkosten geraamd op 1,8 miljoen. Bovendien waren subsidiegelden van de Synergie regeling ter hoogte van ruim een half miljoen toegezegd en was een subsidie-aanvraag gedaan bij het omgevingsfonds Midden-Delfland. Kennelijk lagen dit soort factoren achter de mededeling in de voorstellen “Kadeverbetering Commandeurspolder veilig en mooi” dat na aanbesteding zou worden gezien of een deel van het investeringsplan kan worden terug gegeven. Bij de tweede bestuursrapportage 2012 is de raming voor investeringsplan en investeringskrediet vanwege de aanbesteding vastgesteld op 1,65 miljoen. De ramingen van de investeringen per jaar werden niet aangepast.

¹⁵ Zo wordt bij het project Nieuwe Water en Zwethkanaal geen inzicht gegeven in de kosten of de kostenvoordelen (of CO2voordelen) van grond afkomstig van uitgegraven oevers die elders wordt benut ter correctie van bij overgedimensioneerd water. Het voordeel van deze bijdrage aan de duurzaamheid blijft ongewis. Zo moet bij genoemd project mogelijk meer grond gereinigd worden dan oorspronkelijk voorzien tegen hogere kosten dan het beschikbare IP en krediet. Dit risico op overschrijding zou aldus het kredietvoorstel verminderd worden door de hoeveelheid af te voeren grond conservatief te schatten en een verantwoorde post onvoorzien in het project op te nemen. Verder zou het overschrijdingsrisico verder worden verminderd door aanbesteding en gunning in twee fasen in te delen. Bij de keuze voor de in te richten percelen in fase 2 zouden percelen met kosten van bodemsanering hoger dan het beschikbaar gestelde krediet kunnen worden uitgesloten.

Bijlage 2 Gebruikte literatuur

Bestuurlijk Overleg Waterschappen Rijn-West, notitie afstemming KRW-opgave Waterschappen Rijn-west, 12 maart 2012.

M.A.A. de la Haye, Grontmij, Scoren met natuurvriendelijke oevers: rapportage van het onderzoek naar het ecologisch functioneren van oevers langs regionale M-typen wateren: eindrapport.

V.de.Glind, Barry, RWS: Nota KRW Doelbereik Nederland in relatie tot andere landen.

Hoogheemraadschap van Delfland:

- Stand van zaken Europese kaderrichtlijn water 27 september 2007
- Technische achtergrondrapportage KRW Delfland, schoon water om van te genieten, 2008
- Financiering Interim KRW-maatregelen (2008 t/m 2010), 31 januari 2008
- Principebesluit KRW-maatregelen 2010-2015, 31 januari 2008
- Specificatie van KRW-opgave met een resultaatsverplicht deel (SGBP1) en inspanningsverplicht deel (regionale ambitie) 3 juli 2008
- Algemene regels Natuurvriendelijke oevers, concept Arcadis, 20 augustus 2008
- Financiering KRW-maatregelenpakket, november 2008
- Waterbeheerplan 2010-2015
- Effect van begroeide taluds en oevers op waterbergend vermogen van een watergang, informatieve brief aan verenigde vergadering van 19 november 2009.
- Schoon water om van te genieten, Bestuursovereenkomst Kaderrichtlijn Water Delfland, 23 december 2009.
- Gebiedsrapportage van de detailanalyse van de Europese Kaderrichtlijn Water
- Technische achtergrondrapportage KRW
- Procesaanpak natuurvriendelijke oevers, besluit College van dijkgraaf en hoogheemraden van 28 september 2010
- Stand van zaken KRW onderzoeksprogramma, 12 april 2011 Stand van zaken en vervolg van de kaderrichtlijn Water (KRW) inrichtingsopgave 983584
- Brief LTO Delflands Groen 11 juni 2011
- Natuurvriendelijke oevers in Midden-Delfland verslonzen, artikel juni 2011.
- Programmaplan Schoon water 2012-2016 24 november 2011.
- Brief Hoogheemraadschap Delfland aan B en W van Gemeente Wassenaar over stand van zaken en vervolg van de kaderrichtlijn water (KRW)- inrichtingsopgave , 20 december 2011.
- Brief Hoogheemraadschap Delfland, Samenwerken met agrariërs in het waterbeheer, 10 juli 2012
- Powerpoint presentatie W. van der Ende, Natuurvriendelijke oevers 12 april 2012
- Uitvoeringsovereenkomst Groen, water en recreatie Poelzone gemeente westland, 11 april 2011
- Aanvraag uitvoeringskrediet natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen Nieuwe water en Zwethkanaal 12 juni 2012
- Aanvraag uitvoeringskrediet natuurvriendelijke oever Woudse polder/Zweth 28 juni 2012
- Aanvraag uitvoeringskrediet natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen Nieuwe Water en Zwethkanaal, 28 juni 2012
- Aanvraag investeringsplan en ontwerp krediet Alternatief afvoertracé Pijnackerse vaart 31 januari 2012
- Aanvraag ontwerp krediet en investeringsplan natuurvriendelijke oever Vlietlanden langs Noordvliet (onderdeel van Kadverbetering Commandeurspolder veilig en mooi), 16 februari 2012.
- Aanvraag ontwerp krediet natuurvriendelijke oever Wennetjessloot, 19 april 2012
- Aanvraag investeringsplan en ontwerp krediet aanleg natuurvriendelijke oever langs oranjekanaal aan zijde Pettendijk (gemeente Westland), 11 september 2012.
- Aanvraag investeringsplan en ontwerp krediet aanleg natuurvriendelijke oevers langs Noordvliet, ter hoogte van Duifpolder (gemeente Midden Delfland), 11 september 2012.
- Ontwerp programmabegroting 2013 en meerjarenraming 2013-2017, oktober 2012.
- Vragen en antwoorden ex artikel 38 lid 2 van het reglement van orde van ir G.A.A. van der Wedden (fractie AWP) 29 maart 2010.

- Vragen en antwoorden ex art 37 reglement van orde van mevrouw Hilders (VVDfractie) 19 april 2010
- Vraag P van den Berg (fractie gebouwd) over normbedrag nvo's 17 april 2012
- Vragen en antwoorden ex art 37 reglement van orde van P. van deBerg (fractie Ongebouwd), 23 februari 2012.

M. van Hoorn (Waterschap Noorderzijlvest) en J. de Weert (Deltares), 'Passieve monsternamen' om de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers en bufferstroken te meten, H2O 44 (2012) 16.

Landschapsbeheer zuid Holland, Visie op de aanleg van natuurvriendelijke oevers in de Reeuwijkse Plassen mede in relatie tot de gebruiksfuncties (in opdracht Hoogheemraadschap Rijnland), 2 mei 2008

R.W. van der Meer en W. Schuring, (LEI, Plant en omgeving), Natuurvriendelijke oevers: naar een bloeiende toekomst of gaan we nat? Onderzoek naar de kosten van diverse natuurvriendelijke oevertypen, november 2001

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Weet wat er leeft langs Rijn en Maas : ecologische toestand van de grote rivieren in Europees perspectief, september 2005

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, rijkswaterstaat, Stroomgebiedbeheerplan Rijndelta 2010-2015, 22 december 2009.

Sollie, S, E. Brouwer en P de Kwaadsteniet (STOWA), Handreiking natuurvriendelijke oevers, een standplaatsenbenadering, 27 oktober 2011.

Stowa en Rijn-West, Themadag Natuurvriendelijke Oevers met verslagen van de workshops : "Stand van zaken van de KRW maatregelen voor Natuurvriendelijke oevers", "Slim aanbesteden en uitvoeren", "Zuiverende oevers", "Belemmeringen uitvoering NVO", "Onderhoud", "Inrichtingseisen en locatiekeuze" en "samengevoegde resultaten enquête." 19 september 2011

Watermozaik, Natuurvriendelijke oevers: mogelijke oplossingen voor belemmeringen bij de uitvoering, verslag workshop belemmeringen, 19 september 2011

Waterschap Aa en Maas, Rapport 10 jaar monitoring natuur langs oevers, september 2011

Waterschap Aa en Maas, brief informatie Natuurvriendelijke oevers, 27 februari 2012.

Waterschap Hollandse Delta, powerpointpresentatie natuurvriendelijke oevers

Waterschap Hollands Noorderkwartier, E.J.Schrame: Inrichtingseisen en locatiekeuze, 27 september 2011.

Waterschap Stichtse Rijnlanden, scoren met natuurvriendelijke oevers

Waterschap Vallei en Eem, stukken tbv onderzoek natuurvriendelijke oevers, 19 januari 2012.
(incl. nieuwe overeenkomst Gelderland).

Witteveen + Bos: Oeverplan Boskoop en Waddinxveen, 23 december 2009

Hoogheemraadschap van
Delfland

Aan de leden van de Verenigde Vergadering

ONS KENMERK
1016351

DELFT
24 juli 2012

ONDERWERP

Veelgestelde vragen Programma Schoon Water

Geachte leden,

Met deze brief bieden wij u de antwoorden aan op enkele veel gestelde vragen over de Europese Kaderrichtlijn Water, natuurvriendelijke oevers, vispaalplaatsen en vismigratie/vispassages, binnen het Programma Schoon Water. Deze zogenaamde frequently asked questions (FAQ) zijn in de afgelopen maanden verzameld naar aanleiding van vragen in de Commissie Watersystemen en de Verenigde Vergadering. De vragen zijn teruggelegd bij de leden van de Commissie Watersystemen, ter reactie. Op basis van de reacties zijn de vragen gecompliceerd en is de beantwoording afgerond.

Daar waar vragen al zijn geadresseerd in de brief aan de Verenigde Vergadering van 26 juni 2012 (kenmerk 1014010), is in de beantwoording naar deze brief verwezen. De brief is als bijlage toegevoegd.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

de Dijkgraaf,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart

mr. M.A.P. van Heersma Buma

Bijlage:

1. Veelgestelde vragen programma Schoon Water
2. Brief aan de VV, d.d. 26 juni 2012, kenmerk 1014010, natuurvriendelijke oevers KRW

Veelgestelde vragen Programma Schoon Water

In de VV van 28 juni 2012 is gesproken over natuurvriendelijke oevers, n.a.v. de brief aan de VV d.d. 26 juni 2012 met als onderwerp *natuurvriendelijke oevers Kaderrichtlijn Water (KRW)* en kenmerk 1014010. Waar relevant, biedt deze brief het kader voor beantwoorden van de veelgestelde vragen.

1 Vragen KRW algemeen

1.1 Wat hebben we als resultaatverplichting opgegeven aan Brussel?

Het resultaatverplichte maatregelenpakket KRW, dat is gerapporteerd aan het rijk en de EU en dat in 2015 moet zijn uitgevoerd (WBP 2010-2015) omvat:

- A. Autonome maatregelen in de waterketen¹, zoals vastgelegd in gemeentelijke rioleringsplannen (waaronder de aanleg van riolering in het buitengebied);
- B. Aanleg natuurvriendelijke oevers: 17.7 ha
- C. Aanleg paaiplaatsen voor roofvis: 10.3 ha
- D. Vispasseerbaar maken van 8 kunstwerken.

1.2 Waar moeten we aan voldoen en wanneer?

De KRW schrijft voor dat alle wateren in Delfland in 2015 in een goede chemische toestand moeten verkeren. Dit betekent dat moet worden voldaan aan de normen voor prioritaire en prioritair gevaarlijke stoffen en voor acht stoffen uit de EU-richtlijn 76/464. Voor wat betreft de ecologische kwaliteit schrijft de KRW voor dat (kunstmatige) waterlichamen, zoals die in Delfland, in 2015 (uiterlijk 2027) een Goed Ecologisch Potentieel (GEP) bereiken (WBP2010-2015 § 5.3).

Om dit stapsgewijs te kunnen bereiken heeft Delfland samen met de gebiedspartners voor 2010-2015 een maatregelenpakket opgesteld, dat als resultaatverplichting is gerapporteerd aan de EU (zie 1.1). Van dit maatregelenpakket hebben de regionale overheden de maatregelen op hun eigen werkterrein vastgelegd. Elke overheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van zijn 'eigen' maatregelen (zie ook 1.8).

1.3 Wat gebeurt er als we er niet aan voldoen?

De EU heeft de mogelijkheid om lidstaten voor het Europese Hof van Justitie te dagen, wat kan leiden tot het opleggen van sancties (boete of dwangsom). Dit kan ook bij niet voldoen aan de KRW.

In artikel 23 van de KRW is bepaald dat de lidstaten zelf sancties moeten vaststellen op overtreding van de overeenkomstig de KRW opgestelde nationale bepalingen. In Nederland wordt dit geregeld door middel van het verhaalsrecht van het Rijk op andere overheden. Het wetsvoorstel Nerpe (Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten) voorziet in aanwijzingsbevoegdheden en een verhaalsrecht op lagere overheden, dus ook Delfland.

Naast de wet Nerpe bestaat op grond van de toezichtbepaling in artikel 3.13 van de Waterwet de mogelijkheid dat de minister een aanwijzing geeft aan het waterschap, 'indien internationale verplichtingen of bovenregionale belangen dat noodzakelijk maken'.

Er kunnen omstandigheden en ontwikkelingen zijn waardoor bepaalde maatregelen niet of niet tijdig kunnen worden uitgevoerd. In een volgend Stroomgebiedbeheerplan² dient deze afwijking te worden

¹ Voor meer informatie, zie Hoofdstuk 9 van Technische Achtergrondrapportage KRW Delfland, Schoon water om van te genieten, Delft 2008.

² Stroomgebiedbeheerplan: volgens art. 13 van de KRW verplicht op te stellen plan, waarin de in bijlage VII van de KRW vermelde informatie is opgenomen (o.a. beschrijving stroomgebied en waterlichamen, milieudoelstellingen en maatregelenprogramma). Het plan dient uiterlijk negen jaar na de datum van inwerkingtreding van de KRW te worden gepubliceerd en wordt om de zes jaar getoetst en bijgesteld.

opgenomen, voorzien van een 'verklaring' (KRW bijlage VII, B< sub 3); dit wil zeggen dat elke afwijking binnen de bepalingen van de KRW dient te worden onderbouwd.

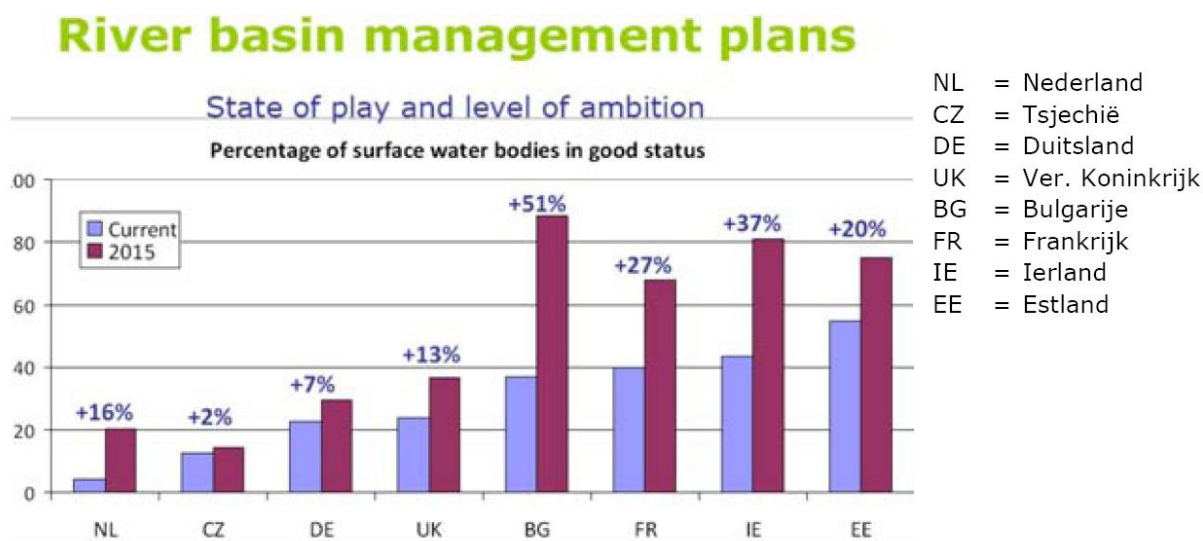
Als volledige realisatie van alle chemische en ecologische doelen van de KRW met de voorgenomen inzet niet mogelijk is, zal voor een aantal parameters gebruik gemaakt moeten worden van de mogelijkheid die de KRW biedt tot doelverlaging (brief staatssecretaris V&W aan 2^e Kamer, 2 juni 2008, stuk 27625). De landelijke lijn is dat eventuele doelverlaging pas in 2021 aan de orde is.

1.4 Waarom ligt de lat zo hoog?

De waterkwaliteitsdoelstellingen zijn bepaald aan de hand van autonoom (landelijk en internationaal) beleid en de mogelijkheden voor verbetering van het watersysteem, gezien de verwachte ruimtelijke dynamiek tot en met 2027. Delfland heeft hierbij de maximale beleidsvrijheid benut om tot een uitvoerbaar en betaalbaar maatregelenpakket te komen, passend bij het karakter van het beheergebied en afgestemd op de bestaande beleidskaders van de gebiedspartijen. Maatregelen waarvan de (kosten)effectiviteit niet duidelijk is, zijn niet opgenomen in het KRW-maatregelenpakket voor de planperiode 2010-2015.

1.5 Zijn we als Nederland niet het 'braafste jongetje van de klas'?

Nee, zoals onder meer blijkt uit een nota³, die is behandeld in het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West (RBO) op 15-10-2010. Figuur 1 van deze nota laat bijvoorbeeld zien dat het percentage waterlichamen met een goede ecologische toestand na 2015 nog lager is dan de beginsituatie in vele andere lidstaten.

Figuur 1: Gemiddeld percentage waterlichamen per lidstaat, die een goede ecologische status bereiken. DE is gebaseerd op slechts 5 stroomgebieden

De conclusie in de nota: "In de notitie is naar voren gekomen dat Nederland op veel gebieden tot een (goede) middenmoter behoort. De ambitie van Nederland is, conform de politieke wensen van de Tweede Kamer, ook gemiddeld in Europa. De grote drukken die de ligging en de ontstaansgeschiedenis van Nederland uitoefenen op de uitgangspositie leiden er toe dat deze relatief laag uitvalt ten opzichte van andere lidstaten. Spreken van Nederland als het 'beste jongetje van de klas' op het gebied van de KRW lijkt niet terecht".

³ Nota KRW doelbereik Nederland in relatie tot andere landen, Barry van de Glind, RWS, 15 juli 2010.

1.6 Hoe proberen we de resultaatverplichte opgaven behalen?

De KRW-doelstellingen worden gefaseerd gerealiseerd. De strategie voor het behalen van de waterkwaliteitsdoelen is het zo veel mogelijk koppelen van KRW-maatregelen aan ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied en benutten van de ruimte die er is. Hierbij wordt samenwerking gezocht, om duurzame oplossingen te realiseren tegen de laagste kosten. Voorbeelden hierbij zijn de aanleg van nvo's en een vispaaiplaats bij de Bochtafsnijding van de Schie (provincie ZH) en de realisatie van nvo's bij de aanleg van de A4 (Rijkswaterstaat).

Voor samenwerking met de gemeenten is de Bestuursovereenkomst KRW Delfland gesloten. Ook wordt samenwerking gezocht met andere partijen als Natuurmonumenten, Het Zuid-Hollands Landschap, LTO-Glaskracht en LTO Noord Delflands Groen. Verder wordt zoveel mogelijk meegelift met andere programma's. Voorbeelden hierbij zijn de aanleg van nvo's in de by-pass van de Pijnackerse Vaart (Voldoende Water) en de aanleg van een nvo in de Noordvliet met de kadeverbetering Commandeurspolder (Stevige Dijken).

1.7 Wat is een (oppervlakte)waterlichaam?

De term waterlichaam staat voor de eenheid, waarover wordt gerapporteerd aan Brussel. Het aanwijzen van een waterlichaam is gebeurd op basis van Europese regels en landelijke afspraken. Het is de basiseenheid waarvoor wordt getoetst of de toestand van het oppervlaktewater voldoet aan de doelstellingen van de KRW (artikel 4).

Een oppervlaktewaterlichaam kenmerkt zich onder andere als: oppervlaktewater, één type (meren, rivieren, overgangswateren of kustwateren), één status (natuurlijk, kunstmatig of sterk veranderd) en één gemiddelde toestand van het oppervlaktewater.

De KRW geeft criteria voor de begrenzing van een waterlichaam (minimum grootte). Het belangrijkste criterium voor Delfland is het groottecriterium: een kanaal of andere (polder)watergang met een achterliggend stroomgebied van 10 km² of meer wordt gezien als een waterlichaam. Op basis hiervan zijn de polders van meer dan 10 km² begrensd, en daarbinnen de watergangen met een afvoerend oppervlak van meer dan 5 km². Dit heeft geresulteerd in twee grote boezem waterlichamen en drie kleine polderwaterlichamen. Het samenvoegen van de Oost- en Westboezem tot één waterlichaam was niet mogelijk, omdat dat strijdig is met de KRW-criteria, onder andere vanwege duidelijke verschillen in gemiddelde toestand en type/typologie.

De drinkwaterinfiltratieplassen Solleveld en Meijendel zijn ook aangewezen als KRW-waterlichaam. Niet op basis van het groottecriterium, maar omdat ze vanwege hun functie een beschermde status genieten.

1.8 Wie is verantwoordelijk voor de realisatie van de KRW-maatregelen en -doelstellingen?

De realisatie van de KRW is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheden. Gemeenten, provincie, waterschap en Rijkswaterstaat voeren de maatregelen uit die op hun werkterrein liggen en zijn dus ook verantwoordelijk voor tijdige en adequate uitvoering. Delfland heeft met de gemeenten in het beheersgebied een overeenkomst afgesloten om afspraken over de inzet van Delfland en de gemeenten vast te leggen (Bestuursovereenkomst Kaderrichtlijn Water Delfland).

1.9 Waarom is de opgave gebonden aan een waterlichaam? Waarom kunnen we de nvo's van de Westboezem niet in een ander waterlichaam aanleggen?

De waterkwaliteitsdoelstellingen zijn voor ieder waterlichaam afzonderlijk afgeleid en gerapporteerd aan de EU. De waterkwaliteitsdoelstellingen zijn, bijvoorbeeld vanwege lokale omstandigheden en hydromorfologie, niet voor ieder waterlichaam hetzelfde. De maatregelpakketten zijn dan ook per waterlichaam opgesteld om te zorgen dat de waterlichamen uiterlijk in 2027 aan de kwaliteitsdoelstellingen voldoen. Aanleg van bijvoorbeeld nvo's in het ene waterlichaam heeft in de meeste gevallen geen significant effect op een ander waterlichaam (zie ook 2.6).

Het resultaatverplichte maatregelenpakket voor de periode 2010-2015 is, onder andere op basis van ruimtelijke ontwikkelingen/kansen, via een gebiedsproces per waterlichaam tot stand gekomen en als zodanig gerapporteerd aan de EU.

1.10 Hoe weten we of we de KRW-doelstellingen halen?

Delfland houdt bij welke maatregelen er voor de KRW worden genomen of in voorbereiding zijn (resultaatverplichte maatregelen tot 2015). Daarnaast monitort Delfland de waterkwaliteit in de waterlichamen om inzicht te hebben hoe de waterkwaliteit er op een bepaald moment voor staat (Toestand) ten opzichte van de doelstellingen en hoe de waterkwaliteit zich ontwikkelt (Trend). Hiermee wordt het 'totaaleffect' van genomen maatregelen en ontwikkelingen in de omgeving gemonitord. Daarnaast wordt ook het effect van enkele individuele maatregelen gemonitord, zoals het effect van vismigratievoorzieningen en het rioleren van het glastuinbouwgebied⁴.

1.11 Hoe was de bestuurlijke besluitvorming over (de onderbouwing van) de KRW-maatregelen?

De VV heeft het maatregelenpakket voor de KRW in vier stappen vastgesteld, in de periode 2008-2009 (zie ook brief van 26 juni 2012 aan de VV):

- Op 31 januari 2008 heeft de VV een principebesluit genomen over de KRW-maatregelen 2010-2015 (kenmerk 671850). Daarbij heeft de VV kennisgenomen van het conceptmaatregelenpakket 2010-2015, met een doorkijk naar 2027, en ingestemd met de uitgangspunten die bij het uitwerken van dit maatregelenpakket zijn gehanteerd.
- Op 3 juli 2008 heeft de VV (vooralsnog) het uitgangspunt vastgesteld dat het resultaatverplichte KRW-maatregelenpakket 2010-2015 van voldoende omvang is om een waterkwaliteitsklasseverbetering te realiseren in de waterlichamen en heeft de VV (vooralsnog) ingestemd met het resultaatverplichte maatregelenpakket voor de KRW (kenmerk 698470).
- Op 20 november 2008 heeft de VV de KRW-doelen en –waterkwaliteitsnormen vastgesteld voor het beheergebied van Delfland en ingestemd met het KRW-maatregelenpakket en de financiering daarvan (kenmerk 717025). Ook heeft de VV de KRW-plannen en de verantwoording daarvan door middel van de gebiedsrapportage⁵ vrijgegeven voor terinzagelegging.

Deze gebiedsrapportage, die als bijlage bij de VV-stukken was gevoegd, is een samenvattende rapportage, waarin alle onderdelen van de KRW zijn beschreven. Dit betreft onder andere het gevoerde gebiedsproces, de doelen, maatregelen en kosten. Ook is hierin een overzicht opgenomen van de uitgangspunten die gehanteerd zijn bij de implementatie van de KRW in het gebied van Delfland.

In dezelfde VV-vergadering van 20 november 2008 is het Ontwerp-waterbeheerplan 2010-2015 vastgesteld (kenmerk VV: 716796). Hierin zijn de ook de KRW-maatregelen van Delfland vastgelegd. Dit ontwerp-Waterbeheerplan (ontwerp WBP) verwijst voor verdere onderbouwing van o.a. de KRW-maatregelen naar bovengenoemde Gebiedsrapportage KRW Delfland en de Technische Achtergrondrapportage KRW-Delfland. Ten behoeve van de inspraak heeft D&H deze Technische Achtergrondrapportage KRW Delfland separaat vastgesteld op 9 december 2008 (kenmerk 726303). Deze Gebiedsrapportage en Technische Achtergrondrapportage hebben met het ontwerp WBP in 2009 ter inzage gelegen.

⁴ Voor meer informatie, zie Meetplan Watersysteemkwaliteit 2012.

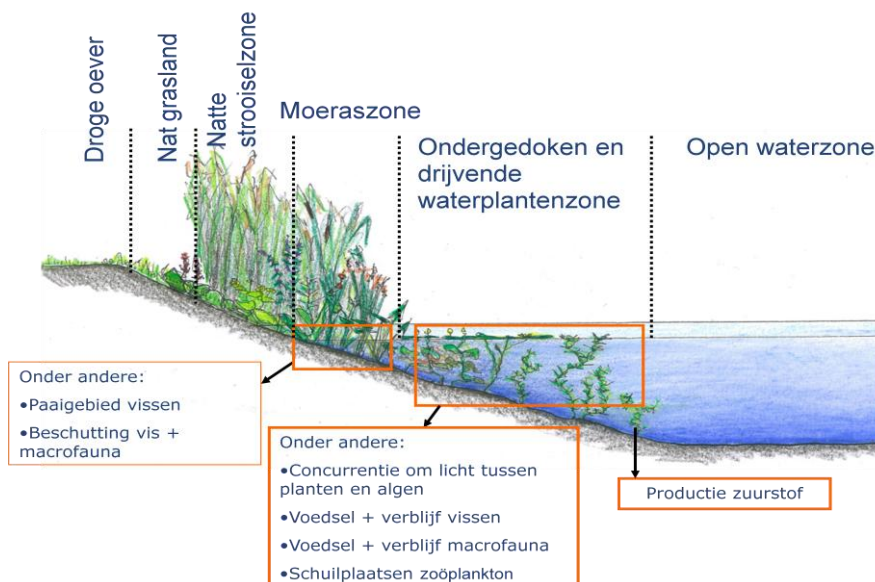
⁵ Gebiedsrapportage van de detailanalyse van de Europese Kaderrichtlijn Water, Schoon water om van de genieten.

- Op 19 november 2009 heeft de VV het Waterbeheerplan 2010-2015 en de als bijlage bij het Waterbeheerplan gevoegde Gebiedsrapportage en Technische Achtergrondrapportage vastgesteld (kenmerk 785786). Hiermee is het KRW-maatregelpakket (en de onderbouwing hiervan) formeel verankerd in het Waterbeheerplan.

2 Vragen natuurvriendelijke oevers (nvo)

2.1 Waarom hebben we nvo's nodig?

Vooraf om een goede ecologische oppervlaktwaterkwaliteit te kunnen bereiken. Het effect van nvo's op de chemische waterkwaliteit is in Delfland relatief beperkt. De ondergedoken, drijvende waterplanten en de waterplanten van de moeraszone in een watergang, en dus ook van een nvo, maken onderdeel uit van de ecologische beoordelingssystemen (STOWA en KRW). Natuurvriendelijke oevers en vegetatie in de watergang zijn verder van groot belang voor vis en andere waterorganismen (macrofauna e.d.). De water- en moerasvegetatie bieden immers goede leefomstandigheden en schuilgelegenheid voor een groot aantal waterdiertjes en fungeren als paai- en opgroeigebied voor onder andere vissen. De vis en macrofauna zijn ook weer kwaliteitselementen, die onderdeel uitmaken van de ecologische beoordelingssystemen van o.a. de KRW. Nvo's zijn natuurlijk ook van belang voor bijvoorbeeld vogels, kleine zoogdieren e.d.

2.2 Wat zijn de kenmerken waar een nvo aan moet voldoen?

Zoals in de brief van 26 juni 2012 aan de VV is aangegeven sturen we bij de aanleg van nvo's op een zo groot mogelijk effect. Dit betekent dat bij een ontwerp wordt ingezet op nvo's met een zo groot mogelijke natte zone. Hieruit volgt dat vanuit waterkwaliteitsoogpunt (ook KRW) een nvo in ieder geval moet bestaan uit een moeraszone (emergente vegetatie⁶) en/of ondergedoken en drijvende waterplantenzone (zie figuur bij 2.1).

2.3 Uit welke vegetatie bestaat een 'echte' nvo?

Vanuit waterkwaliteitsoogpunt moet een nvo minimaal bestaan uit emergente vegetatie (2.2) en/of ondergedoken en drijvende waterplanten. Zowel bij inrichting als beheer en onderhoud hiervan wordt gestreefd naar zoveel mogelijk variatie in soortensamenstelling. Grote variantie is niet overal mogelijk.

⁶ Emergente vegetatie: planten die onder water wortelen, maar waarvan de meeste bladeren boven water uitsteken.

Als gevolg van de lokale omstandigheden kan er ook een vegetatie ontstaan die voornamelijk bestaat uit riet. Hoewel een 'monocultuur' riet niet zo hoog scoort op het aspect 'soortensamenstelling' van de KRW-maatlat voor waterplanten (macrofyten), telt riet wel mee bij het bedekkingspercentage aan waterplanten (zie 2.4 en biedt riet ontwikkelingsmogelijkheden voor vissen en macrofauna, twee andere kwaliteitselementen die belangrijk zijn bij de beoordeling van de ecologische waterkwaliteit. Een gevarieerde nvo 'scoort' weliswaar beter dan een nvo met vrijwel uitsluitend riet, maar riet 'scoort' altijd beter dan een beschoeide oever.

2.4 Waarom tellen bestaande nvo's niet mee?

Ze tellen niet mee voor het realiseren van de KRW-opgave voor de planperiode 2010-2015 om een kwaliteitsverbetering te realiseren in de waterlichamen (wat als uitgangspunt is vastgesteld door de VV op 3 juli 2008), omdat ze er voor het vaststellen van het maatregelpakket (2008) al lagen. De ecologische kwaliteit in de KRW-waterlichamen bleek bij het opstellen van het Stroomgebiedbeheerplan KRW in 2008 ontoereikend tot slecht. Dit was onder andere terug te voeren op onvoldoende geschikte plekken voor plantengroei. Via het gebiedsproces van de KRW zijn de reële mogelijkheden voor de aanleg van nvo's in de periode 2010-2015 in kaart gebracht. Het resulterende aantal hectare nvo per waterlicham is in 2008 opgenomen in het resultaatverplichte maatregelenpakket KRW.

De bestaande nvo's en watervegetatie in de waterlichamen komen tot uiting in de nulsituatie van de ecologische kwaliteit van de waterlichamen vóór het eerste Stroomgebiedbeheerplan en tellen ook mee om uiteindelijk in 2027 de ecologische kwaliteitsdoelstelling (GEP) te kunnen bereiken. Hiervoor moet namelijk een bepaald areaal van het wateroppervlak van het waterlichaam begroeid zijn met water- en (natte) oevervegetatie. Dit benodigde bedekkingspercentage volgt uit de landelijk vastgestelde KRW-maatlatten en is vastgelegd in de VV-notitie van 31 januari 2008 en in de Gebiedsrapportage van de detailanalyse van de Europese Kaderrichtlijn Water en Technische achtergrondrapportage KRW.

2.5 Waarom telt alleen het natte deel van de nvo mee?

Het antwoord is beschreven in de brief aan de VV, d.d. 26 juni 2012, met als onderwerp *natuurvriendelijke oevers Kaderrichtlijn Water (KRW)* en kenmerk 1014010.

2.6 Waarom tellen nvo's buiten de waterlichamen niet mee?

Naast het feit dat ze buiten de waterlichamen liggen, is het zo dat nvo's buiten de waterlichamen weliswaar een bijdrage hebben aan de ecologische kwaliteit in de gebieden waar deze liggen, maar veelal geen significant effect hebben op de ecologische kwaliteit van het waterlichaam. Als er wel een significant positieve invloed op de ecologische waterkwaliteit van een waterlichaam kan worden aangetoond, mag zo'n nvo wel meetellen.

Delfland heeft dan ook voor 2013 de start van het KRW-onderzoeksproject (E-7) 'Effect van ecologiemaatregelen buiten de waterlichamen' gepland. Delfland onderzoekt dan in welke mate ecologiemaatregelen buiten de waterlichamen daadwerkelijk kunnen bijdragen aan het bereiken van de KRW-doelen. Dit moet leiden tot de conclusie of dergelijke maatregelen passen in het maatregelpakket voor het 2e Stroomgebiedbeheerplan.

2.7 Wat kost de aanleg van een nvo?

Hiervoor wordt verwezen naar de Begroting 2013. In de begroting wordt aangegeven hoe het budget in programma Schoon Water is opgebouwd, ook voor de aanleg van nvo's.

2.8 Hoe is het beheer en onderhoud geregeld?

In principe gaat Delfland de nvo's, die in het kader van de KRW worden aangelegd, beheren en onderhouden (zie Bestuursovereenkomst KRW Delfland). Bestuurlijk kunnen echter ook andere afspraken gemaakt worden (zoals bijvoorbeeld blijkt uit de Intentieovereenkomst van Delfland met Natuurmonumenten).

2.9 Hoe wordt een nvo beheerd/onderhouden?

Het onderhoud van een nvo is gericht op de instandhouding van de nvo en de ontwikkeling van de nvo in de richting van het streefbeeld. Een nvo wordt in het algemeen één keer in de twee jaar in het najaar gemaaid. Dit gebeurt gefaseerd; het ene jaar de nvo aan een zijde van de watergang en het andere jaar de nvo aan de andere zijde. Bij een nvo aan één zijde kan dit afwisselend in vakken van circa 30 m. Het maaisel wordt op de landzijde van de nvo gedeponneerd. Om eventuele fauna een kans te geven te ontsnappen blijft het maaisel circa 48 uur liggen, waarna het binnen een week wordt afgevoerd. Om verlanding tegen te gaan wordt de nvo gemiddeld eens in de 5-8 jaar in de reguliere periode met een knijpbak uitgekrabd.

2.10 Wordt er aan de nvo's gemonitord?

Er worden met een zekere regelmaat vegetatieopnamen gemaakt bij nvo's in de directe omgeving van 'vaste' waterkwaliteitsmeetpunten (o.a. KRW-meetpunten). Naast vegetatieopnamen wordt op deze meetpunten ook vaak naar andere kwaliteitselementen (macrofauna, fytoplankton/algen en/of vis) gekeken en wordt de fysisch/chemische waterkwaliteit gemeten. Incidenteel worden vegetatieopnamen gemaakt van nvo's op locaties van meetpunten van projectmatig onderzoek.

Na aanleg van nvo's wordt wel overal gekeken hoe een nvo zich ontwikkelt mede met het oog op beheer en onderhoud, maar hierbij worden geen uitgebreide vegetatieopnamen gemaakt.

3 Vragen vispaaiplaatsen

3.1 Waarom hebben we vispaaiplaatsen nodig?

De aanleg van paaiplaatsen voor roofvis maakt onderdeel uit van het KRW-maatregelpakket, dat op 20 november 2008 (kenmerk 717025) door de VV is vastgesteld. In de Technische Achtergrondrapportage KRW wordt aangegeven dat uit analyses van de visstandgegevens blijkt dat in grote delen van Delfland watersysteem erg veel visbiomassa aanwezig is en weinig tot geen roofvis. Verder staat er dat een van de maatregelen die nodig is om de visstand in de goede richting te sturen, is het zorgdragen voor voldoende paai- en opgroeigebied voor roofvis en in het bijzonder voor de snoek.

Om de visbiomassa terug te brengen zal, naast de aanleg van paaiplaatsen, ook 'aan de knop van nutriënten worden gedraaid'.

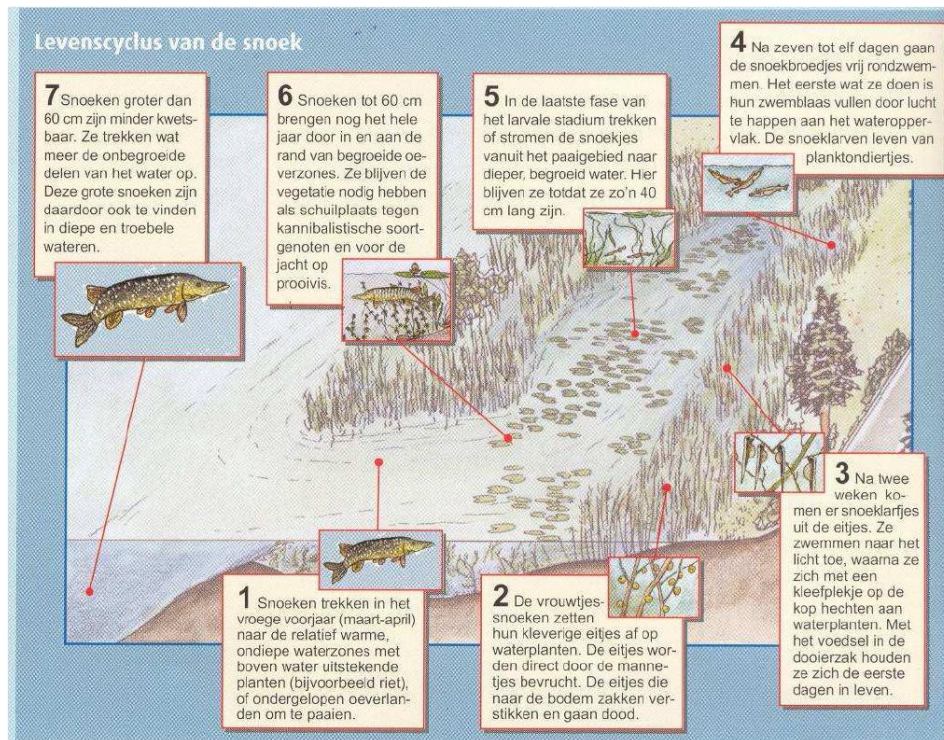
3.2 Voor welke vissoorten leggen we paaiplaatsen aan?

In de Gebiedsrapportage KRW-Delfland, Schoon water om van de genieten (2008), is aangegeven dat de paaiplaatsen met name zijn gericht op snoek. Letterlijk staat er in het kader over het belang van paaiplaatsen: "Omdat er in het huidige boezemwatersysteem van Delfland weinig locaties zijn waar snoek goed kan paaieren en de embryo's kunnen groeien, is het nodig deze locaties te creëren. Dit worden de paaiplaatsen genoemd".

Deze paaiplaatsen kunnen ook door andere vissen worden gebruikt dan snoek. Vrij inzwembare paaiplaatsen zijn voor alle vissoorten toegankelijk. Paaiplaatsen met een in- en uitlaatconstructie zijn ook voor andere vissoorten toegankelijk. Bij deze paaiplaatsen kan door het beheer een voordelige uitgangssituatie worden gecreëerd voor een bepaalde vissoort, bijvoorbeeld de snoek.

3.3 Hoe ziet een vispaaiplaats er uit?

Een paaiplaats voor roofvis kan bestaan uit een vrij inzwembare paaiplaats (bijvoorbeeld baai of nevengeul) met wisselende waterdiepten en veel water- en moerasvegetatie.

Principeschets paaigebied snoek (bron: Kennisdocument Snoek, Sportvisserij Nederland)

Daarnaast biedt ondergelopen grasland het ideale paaisubstraat voor een roofvis als snoek. Dit is bijvoorbeeld het geval bij uiterwaarden langs een rivier of in gebieden met een flexibel waterpeil. Langs de KRW-waterlichamen van Delfland is dit niet mogelijk. Het is wel mogelijk om dit 'ondergelopen grasland' na te bootsen via hoger of lager gelegen percelen langs een KRW-waterlichaam. Een voorbeeld van zo'n hoger gelegen paaiplaats, die bereikbaar is voor paairijpe snoek via een vistrap, is de snoekenpaaiplaats in Schiebroek (Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard).

Een gedeelte van de snoekenpaaiplaats bij Schiebroek tijdens de paaiperiode (onder water).

De vistrap van de snoekenpaaiplaats bij Schiebroek tijdens de paaiperiode.

3.4 Wat kost de aanleg van een vispaaiplaats?

Hiervoor wordt verwezen naar de Begroting 2013. In de begroting wordt aangegeven hoe het budget in programma Schoon Water is opgebouwd, ook voor de aanleg van vispaaiplaatsen.

3.5 Hoe is het beheer geregeld?

In principe gaat Delfland de paaiplaatsen beheren en onderhouden, tenzij het gunstig is om hierover afspraken te maken met andere partijen.

3.6 Hoe wordt een vispaaiplaats beheerd/onderhouden?

Bij een vrij inzwembare paaiplaats zal het beheer- en onderhoud vergelijkbaar zijn met dat van nvo's (zie 2.9). Bij een hoger gelegen of lager gelegen ondergelopen grasland zal het grasland waarschijnlijk jaarlijks éénmaal worden gemaaid, (in september) na de bloei van de grassen en kruiden, en het maaisel worden afgevoerd. De vegetatie mag niet te kort worden gemaaid zodat de hoogte voldoende is in februari-maart om te dienen als paasubstraat voor de snoek. De vegetatie in de sloten op deze percelen zullen ook gemiddeld eenmaal per twee jaar worden gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het gebeurt via alternerend maaibeheer (ene jaar het ene deel, ander jaar het andere deel).

Bij de niet vrij inzwembare paaiplaatsen zal ook water in de paaiplaats moeten worden ingelaten/gemalen en het waterpeil (en eventuele vistrap) separaat moeten worden beheerd. Daarnaast moet ook worden bepaald/gemonitord wanneer de jonge vis de juiste afmetingen heeft bereikt om de paaiplaats te verlaten. Dit bepaalt wanneer de vis uit de paaiplaats moet worden verwijderd en de paaiplaats moet worden 'drooggezet'.

3.7 Wordt er aan de vispaaiplaatsen gemonitord?

Op dit moment nog niet. Zodra er echter specifieke paaiplaatsen worden aangelegd zal dit gaan gebeuren. Hiertoe heeft Delfland een KRW-onderzoeksproject geformuleerd, met als doel om de effectiviteit van verschillende typen vispaaiplaatsen en beheer- en onderhoudsomstandigheden te onderzoeken. Dit moet in ieder geval antwoord geven op de vraag welk type vispaaiplaats het meest kosten- en ecologisch effectief is.

4 Vragen vismigratie/vispassages

4.1 Waarom leggen we vispassages aan?

Om vrije vismigratie mogelijk te maken en daarmee te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving (Visie Vismigratie VV 20 november 2008).

4.2 Welke vis moet vrij kunnen migreren? (doelsoorten)

Delfland streeft naar vrije vismigratie, dus onbelemmerde uitwisseling van (allerlei soorten) vissen tussen polderwater en boezem en tussen de boezem en zee. Ten behoeve van identificatie van migratie-knelpunten en de uitwerking van beleid op gebied van vismigratie zijn enkele belangrijke doelsoorten in Delfland aangewezen (zie 'Visie vismigratie & implementatie', VV 20-11-2008, kenmerk 711940):

- Soorten met zoet-zout migratie: aal en driedoornige stekelbaars;
- Soorten met zoet-zoet migratie: bittervoorn, ruisvoorn en snoek.

4.3 Moet een vispassage in een of twee richtingen passeerbaar zijn?

Vissen migreren gedurende het jaar naar verschillende gebieden. In het najaar komt de 'uittrek' op gang; van polder naar boezem en zo nodig van boezem naar buitenwater (aal). In het voorjaar wordt de omgekeerde route gezwommen; de 'intrek'.

Een knelpunt is pas opgelost als migratie voor vis in beide richtingen mogelijk is. Dit hoeft niet altijd te betekenen dat een vispassage tweezijdig vispasseerbaar is. Het kan voorkomen dat de uittrek en intrek gescheiden worden opgelost en gezamenlijk tweezijdige vismigratie mogelijk maken. Bijvoorbeeld in het geval dat de uittrek via een visveilig gemaal plaats vindt en de intrek via een aangepaste inlaatleiding.

4.4 Op welke manieren kunnen vismigratieknelpunten worden opgelost (welke technieken zijn voorhanden + hoe onderlinge afweging)?

Vissen migreren aan de hand van één of meerdere van de volgende eigenschappen van water:

- Stromingsrichting van het water
- Temperatuur van het water
- Samenstelling van het water (zoals zoutgehalte)

De oplossing van migratieknelpunten sluit aan bij zoveel mogelijk van de bovenstaande factoren. Zo worden bijvoorbeeld knelpunten bij boezemgemalen opgelost door gebruik te maken van zoet / zout tegenstelling van het water om aal en driedoornige stekelbaars te laten migreren van buitenwater naar de boezem en weer terug.

Iedere locatie vergt een eigen afweging welke migratieoplossing het meest voor de hand ligt. Buiten ecologische efficiëntie spelen ook kosten en landschappelijke inpassing een rol.

Hieronder volgt een selectie:

1) **Uittrek via een visveilige pomp en intrek via een aangepaste inlaatleiding.**

Dit is ecologisch vaak de meest gewenste oplossing. Uit kostenoverweging wordt deze optie alleen toegepast als een gemaal reeds een visveilige pomp heeft of als er plannen zijn voor nieuwbouw van een gemaal of grootschalige renovatie.

Toegepast: Boezemgemalen Schoute en Zaaier. Eén van de pompen in beide gemalen bleek visveilig en de bestaande spuikokers fungeren als inlaatleiding.

2) **Een migratievoorziening buiten het gemaal om.**

Er zijn een aantal vispassages ontwikkeld die vissen buiten het gemaal om een vrije doorgang kunnen geven van polder naar boezem en weer terug.

2a) Visheveltrap

Een traditionele vistrap, zoals wordt toegepast in natuurlijke watersystemen van Zuid- en Oost-Nederland, maar dan uitgevoerd in een compacte buisvorm met een gecontroleerde inlaat (hevel). De vissen kunnen in stapjes van 10 cm het hoogteverschil tussen polder en boezem overbruggen.

Toegepast: Naast gemaal Aalkeet Buitenpolder.

2b) Aqualift

Een door Delfland ontwikkelde vispassage die vissen 'lift' van polder naar boezem en vissen inlaat van boezem naar polder. Zie voor uitleg Aqualift 4.7

Toegepast: Holierhoekse en Zouteveensepolder en Woudse polder (aanleg in 2012).

2c) Overige vispassages

Er bestaan nog andere typen vispassages, zoals de hevelvistrap (niet te verwarren met de visheveltrap uit 2a) en de vislift. Deze zijn niet toegepast in Delfland (afgevalen in variantenanalyse) maar wel bij Delfland onder de aandacht.

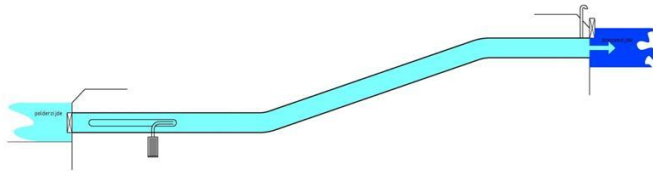
Delfland maakt momenteel gebruik van de volgende onderzoeksrapporten/artikelen over vispassages en hun effectiviteit:

- Wanink, J.H., R. Bijkerk, G.H. Bonhof, N. Bouton & H. Slabbekoorn. 2012. Vissen zwemmen heen en weer: eindrapport van de praktijktoetsing van innovatieve voorzieningen op gemalen. Rapport 2011-096, Koeman en Bijkerk bv, Haren.
- Gubbels, R.E.M.B., M.H.A.M. Belgers, H.J. Jochems, september 2011. Monitoring vismigratie Roer ECI, resultaten 2010. Waterschap Roer en Overmaas.
- Wanningen Water Consult, Lammers Water Consult, 2009. Vispassages Oude Diep: Onderzoek naar de werking van drie vispassages in het Oude Diep. Waterschap Reest en Wieden.
- Adema, J., 31 januari 2007. Onderzoeksrapport vismigratie: Optimalisatie schutbeheer voor de vismigratie door de Koopvaardersschutsluis in Den Helder. Van Hall Larenstein, Leeuwarden.
- Rutjes, P., J. Kampen, oktober 2005. Onderzoek naar de werking van 11 vispassages in het beheersgebied van Waterschap Rijn en IJssel in 2005. Aqua Terra en Bodem BV, Dirksland.
- Kroes, M.J., R. Caldenhoven, september 2008. Beoordeling functionaliteit 7 vispassages en een onderleider Waterschap Regge en Dinkel. VisAdvies.
- Schutte, Freddie.(waterschap Groot Salland), 2009. Vrij baan voor Sallandse vissen. Artikel in Visionair nr. 11, maart 2009.

4.5 Hoe ziet een 'Aqualift' eruit en hoe werkt deze?

De Aqualift is ontwikkeld omdat er geen vispassage op de markt is die zowel tweezijdig vispasseerbaar is als speciaal op het polder- / boezemsysteem is uitgedacht. De Aqualift is ontwikkeld in lijn met het migratiegedrag van vis (zie 4.6). Ecologische efficiëntie gaat in deze oplossing samen met kostenefficiëntie en landschappelijke inpasbaarheid.

De Aqualift bestaat uit een leiding die de polder en boezem met elkaar verbindt en twee kleine pompjes naast de leiding die een lokstroom opwekken én de vis 'lift' van polder naar de boezem.

Bij de migratie van polder naar boezem zorgt een lokstroom in de polder ervoor, dat vissen de leiding inzwemmen. Vervolgens wordt de leiding afgesloten en de buis van onderuit gevuld met (polder)water. De vissen worden zo 'gelift' naar de boezemzijde.

Voor de migratie van boezem naar polder zorgt een lokstroom in de boezem ervoor dat de vissen de leiding inzwemmen. De leiding wordt vervolgens afgesloten en het water inclusief vis stroomt langzaam de leiding uit, de polder in.

Het ontwerp is in eerste instantie schetsmatig opgesteld. Op- en aanmerkingen van binnen en (visdeskundigen) buiten Delfland zijn verwerkt in het definitieve ontwerp. Verbeteringen zijn onder andere de locatie van de pompjes buiten de leiding en het vullen van de buis vanaf de polderzijde. In 2012 wordt de aqualift op twee locaties aangelegd en gemonitord.

4.6 Hoe is het beheer van vispassages geregeld?

Delfland beheert en onderhoudt de vispassages bij de eigen kunstwerken. De vispassages worden opgenomen in de bedieningssoftware, zodat deze automatisch bediend kunnen worden door de beheerders. Het beheer van vispassages is belangrijk om de effectiviteit van de passage te kunnen vergroten. Elke stap in het migratieproces kan worden aangepast, bijvoorbeeld in tijdsduur. Voor elke vispassage wordt een beheerprotocol opgesteld.

4.7 Wordt er aan de vispassages gemonitord?

Bij iedere vispassage wordt tenminste eenmalig gemonitord (intrek en uittrek). De monitoring geeft inzicht in het aanbod van vis bij de vispassage en in de effectiviteit van de vispassage als migratievoorziening. De monitoringsresultaten zijn ook input voor optimalisatie van het beheer van de vispassage (zie 4.8) en/of toekomstige ontwerpen.

Daarnaast worden er nog een aantal vispassages frequenter gemonitord in het kader van de Beleidsmonitoring Vismigratie. Dit om de effectiviteit over een langere periode te kunnen vaststellen.

4.8 Wat doen we bij gemalen zonder vismigratievoorziening?

Bij renovatie of nieuwbouw van gemalen die niet als groot migratieknelpunt zijn aangemerkt, wordt conform Delflands beleid de afweging gemaakt of het vispasseerbaar maken ecologisch en financieel wenselijk en haalbaar is.

Is dit niet het geval dan wordt het gemaal tenminste visveilig gemaakt vanuit het Programma Voldoende Water. Visveiligheid kan worden gewaarborgd door een visveilige pomp of vijzel toe te passen, waardoor de schade aan vissen door het gemaal wordt geminimaliseerd. Visveiligheid kan ook worden

gewaarborgd door de route door het gemaal onaantrekkelijk te maken door het plaatsen van een viswering voor het gemaal (zie 4.9).

4.9 Wat is een viswering/visgeleiding en hoe ziet zo iets er uit?

Een viswering heeft als doel vissen bij een gemaal weg te houden. Een visgeleiding heeft buiten dit doel ook het doel de vis te geleiden naar bijvoorbeeld de instroomopening van een vispassage. Visweringen en -geleidingen worden al toegepast in grootschaligere systemen bij koelwaterinlaten of waterkrachtcentrales. Door de grootschaligheid zijn die technieken in sommige gevallen in kosten te hoog voor toepassing in Delflands watersysteem.

Een viswering/visgeleiding probeert een gedragverandering bij de vis te bewerkstelligen en/of de fysieke doorgang van vis naar het gemaal te beletten.

Viswering door *gedragsverandering* kan bestaan uit licht (stroboscoop lampen), geluid, luchtbellen of een combinatie. Stroboscooplampen zijn toegepast bij twee boezemgemalen van Delfland.

Viswering door een *fysieke belemmering* kan bestaan uit een vorm van fijnrooster.

Uit onderzoek blijkt dat een vorm van fijn rooster, eventueel in combinatie met gedragsverandering, het meest effectief is. Fysieke weringen zoals fijnroosters hebben echter als nadeel dat ze veel onderhoud vergen en dat de doorgang van water naar het gemaal kan worden belemmerd. Er is nog geen oplossing op de markt die ecologisch en kostenefficiënt is en geen belemmering geeft voor de doorstroming en onderhoud.

Delfland ontwikkelt een fysieke wering/geleiding, die ecologisch- en kostenefficiënt is, zo min mogelijk onderhoud vergt en speciaal ontwikkeld is voor 'ons' watersysteem. De viswering wordt op een tweetal locaties uitgevoerd en gemonitord in 2012; de Holierhoekse en Zouteveense polder en de Aalkeet Buitenpolder.

Hoogheemraadschap van
Delfland

Bijlage 3b. Natuurvriendelijke oevers Kaderrichtlijn Water (KRW)

Aan de leden van de Verenigde Vergadering

ONS KENMERK
1014010

DELFT
26 juni 2012

ONDERWERP

Natuurvriendelijke oevers Kaderrichtlijn Water (KRW)

Geachte leden,

Met deze brief willen wij uitleg geven over de totstandkoming van de KRW-opgave voor natuurvriendelijke oevers (nvo's) en de wijze waarop wij rapporteren over de voortgang van de aanleg van nvo's aan het rijk en Brussel.

In de afgelopen maanden lijkt er onduidelijkheid te zijn ontstaan over de wijze waarop wij over de voortgang rapporteren. Met deze brief willen wij eventuele onduidelijkheden wegnemen.

De brief gaat achtereenvolgens in op de besluitvorming over het KRW-maatregelpakket, de KRW-opgave voor natuurvriendelijke oevers en de rapportage aan Brussel.

Besluitvorming over het KRW-maatregelpakket

De VV heeft het maatregelpakket voor de KRW in vier stappen vastgesteld, in de periode 2008-2009:

- Op 31 januari 2008 heeft de VV een principebesluit genomen over de KRW-maatregelen 2010-2015 (kenmerk 671850). Daarbij heeft de VV kennisgenomen van het conceptmaatregelpakket 2010-2015, met een doorkijk naar 2027, en ingestemd met de uitgangspunten die bij het uitwerken van dit maatregelpakket zijn gehanteerd.
- Op 3 juli 2008 heeft de VV (vooralsnog) het uitgangspunt vastgesteld dat het resultaatverplichte KRW-maatregelpakket 2010-2015 van voldoende omvang is om een waterkwaliteitsklasseverbetering te realiseren in de waterlichamen en heeft de VV (vooralsnog) ingestemd met het resultaatverplichte maatregelpakket voor de KRW (kenmerk 698470).
- Op 20 november 2008 heeft de VV de KRW-doelen en -waterkwaliteitsnormen vastgesteld voor het beheergebied van Delfland en ingestemd met het KRW-maatregelpakket en de financiering daarvan (kenmerk 717025). Ook heeft de VV de KRW-plannen en de verantwoording daarvan vrijgegeven voor terinzagelegging.
- Op 19 november 2009 heeft de VV het Waterbeheerplan 2010-2015 vastgesteld (kenmerk 785786). Hiermee is het KRW-maatregelpakket formeel verankerd in het waterbeheerplan.

De KRW-opgave voor natuurvriendelijke oevers

Voor het bereiken van de KRW-doelen in de waterlichamen van Delfland is het nodig dat 25% van het wateroppervlak van de KRW-waterlichamen is bedekt met planten. Dit benodigde bedekkingspercentage volgt uit de landelijk vastgestelde KRW-maatlatten en is vastgelegd in de VV-notitie van 31 januari 2008 en in de rapporten *Gebiedsrapportage van de detailanalyse van de Europese Kaderrichtlijn Water* en *Technische achtergrondrapportage KRW*. Deze rapporten hebben met het ontwerp-WBP ter inzage gelegen in 2009 en zijn, als bijlagen bij het WBP, vastgesteld door de VV op 19 november 2009, als onderdeel van de formele vastlegging van (de onderbouwing van) het KRW-maatregelpakket van Delfland.

De 25% plantenbedekking is 1 op 1 vertaald in een nvo-opgave van 90 hectare in 2027 (200 kilometer). Bij de vertaling van plantenbedekking naar nvo's is uitgegaan van nat nvo-oppervlak. De droge delen hebben een beperkte aquatisch ecologische functionaliteit en zijn niet verdisconteerd in de opgave.

Voor de planperiode 2010-2015 is een resultaatverplichting aangegaan voor het aanleggen van 17,7 ha nvo (VV 3 juli 2008). Dit moet voldoende zijn om een kwaliteitsklasseverbetering te realiseren in de waterlichamen, wat als uitgangspunt is vastgesteld door de VV op 3 juli 2008. Daarvoor is dan wel natte natuurvriendelijke oever nodig.

Als zou worden gekozen voor het opvoeren van de droge meters nvo-oever als onderdeel van het resultaatverplichte maatregelpakket, dan is de effectiviteit van de nvo's per hectare minder en komt de kwaliteitsverbetering onder druk te staan.

De vertaalstap van plantenbedekking naar nvo-opgave volgt impliciet uit door de VV vastgestelde stukken, maar is hierin mogelijk onvoldoende duidelijk beschreven.

Rapportage aan Brussel

Wij sturen bij de aanleg van nvo's op een zo groot mogelijk effect. Dit betekent dat bij het ontwerp wordt ingezet op nvo's met een zo groot mogelijke natte zone. De algemene regels voor nvo's laten ook zien dat er inderdaad verschillende typen nvo zijn, met verschillende profielen, vanwege de variatie in het gebied en lokale wensen en mogelijkheden. Er is dus niet één standaard-nvo.

Ook willen wij benadrukken dat wij bij rapportage alle nvo's meetellen die zijn aangelegd na 2008, dus ook de nvo's uit de lijst met interim KRW-maatregelen (VV, 31 januari 2008) die tot realisatie zijn gekomen. Nvo's die zijn aangelegd in de waterlichamen vóór 2008 komen tot uiting in de nulsituatie van de ecologische kwaliteit van het waterlichaam. In die zin tellen deze mee voor de KRW, maar niet voor het realiseren van de KRW-opgave voor de planperiode 2010-2015.

Ook willen wij volledig transparant zijn over de hoeveelheid aangelegde nvo's. Wij zullen u daarom jaarlijks gaan rapporteren over zowel de totale hoeveelheid nvo's, inclusief de droge hectares (kwantitatief), als de hoeveelheid natte nvo's, die bijdragen aan de kwaliteitsdoelstelling (kwalitatief). Dit gebeurt bij informatievoorziening over de voortgang van de aanleg van nvo's en bij kredietaanvragen voor de aanleg van nvo's. Aan Brussel wordt de totale realisatie gerapporteerd.

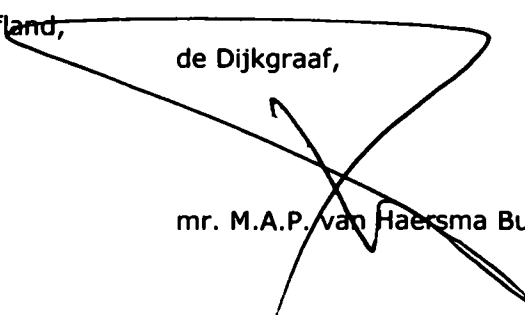
Ten slotte geven wij aan dat ook buiten de KRW-waterlichamen natuurvriendelijke oevers zijn aangelegd, onder meer tijdens de reconstructie in Midden-Delfland. Deze oevers dragen weliswaar niet bij aan de KRW-opgave, maar hebben wel een bijdrage aan de ecologische waterkwaliteit in de gebieden waar deze liggen.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr.drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Hoogheemraadschap van
Delfland

ONS KENMERK
1046449
DATUM D&H VERGADERING
22 januari 2013
DELFT

Aan de leden van de verenigde vergadering

ONDERWERP

Rekeningcommissie onderzoek natuurvriendelijke oevers (2012)

Geachte leden,

Met belangstelling hebben wij het rapport van de Rekeningcommissie over natuurvriendelijke oevers gelezen. Hierbij doen wij u zowel het rapport van de Rekeningcommissie als onze reactie daarop toekomen.

Allereerst constateren wij met de Rekeningcommissie dat zij in de loop van het onderzoek haar aandacht verlegt heeft van de realisatie van natuurvriendelijke oevers naar de budgettaire aspecten van de aanvragen voor projectkredieten. Omdat de procedure voor het aanvragen van projectkredieten voor natuurvriendelijke oevers niet afwijkt van de procedure voor alle andere Delflandse investeringsprojecten, hebben wij in onze beantwoording de consequenties voor alle programma's in ogenschouw genomen.

In het navolgende gaan wij meer in detail in op de individuele aanbevelingen van de Rekeningcommissie.

Wij onderschrijven de eerste aanbeveling over regievoering; Het college heeft hier de afgelopen jaren veel inspanningen voor verricht. Wij wijzen u hierbij op de programmatische aanpak en de specifieke aandacht en capaciteit voor ontwikkelopgaven, zoals de realisatie van de KRW-doelstellingen. Met de Kadernota 2013 zijn stappen gezet om de capaciteit voor het programma Schoon water voor de huidige planperiode op orde te brengen. De strategie voor de planperiode na 2015 voor Schoon water zal onderwerp zijn van het nog op te stellen Waterbeheerplan 5, waarbij ook gekeken wordt naar Waterbeheerplan 4.

Ten aanzien van aanbeveling over de gemiddelde investeringskosten per hectare nemen wij het gebruik van kostenkengetallen bij de beoordeling van investeringsplannen in overweging. Voor natuurvriendelijke oevers merkt de Rekeningcommissie terecht op dat hiervoor het moment nog niet is aangebroken, aangezien er nog geen projecten zijn gerealiseerd waar een dergelijk kengetal op basis van nacalculatie kan worden bepaald. Vooralsnog wordt binnen het programma Schoon water wel een richtgetal gehanteerd van € 1.000.000 per ha om te toetsen in hoeverre voldaan wordt aan de financiële kaders zoals aangegeven is in de Kadernota. Dit richtgetal is nadrukkelijk géén kengetal. Het is evenmin het definitieve financiële criterium voor het toetsen van individuele kredietaanvragen, omdat het er uiteindelijk om gaat dat het totaal van projecten aan de financiële kaders voldoet, en daarmee de gemiddelde prijs per ha lager of gelijk is aan het gestelde richtgetal. Zoals u ook heeft aangegeven is hieruit naar voren gekomen dat op dit moment de natuurvriendelijke oevers worden gerealiseerd binnen de financiële kaders zoals vastgesteld in de Kadernota, ondanks dat individuele projecten duurder kunnen zijn.

Voor wat betreft de derde aanbeveling over de opslagpercentages in de SSK-systematiek binnen Delfland, en de wijze waarop kredietvoorstellen worden onderbouwd, merken wij het volgende op. In mei 2013 zal in breed verband de SSK-systematiek worden besproken. De aanbevelingen van dit rapport worden daarbij betrokken.

Voor de vierde aanbeveling geldt dat hierover binnen de organisatie sluitende afspraken bestaan. Delfland werkt volgens het Handboek Projectmatig Werken, en het Delflandse aanbestedingsbeleid voorziet in duidelijke gunnings- en aanbestedings-voorwaarden bij toepassing van de genoemde contractvormen. Ook hier geldt dat pas nadat de eerste natuurvriendelijke oevers zijn gerealiseerd de resultaten geëvalueerd kunnen worden.

Ten slotte onderschrijven wij het algemene uitgangspunt in de inleiding dat het rapport zich vooral richt op de opgave in de periode 2016-2027. Het is daarmee vooral van belang voor de langere termijn om richtsnoeren te geven voor het op orde brengen en houden van de verschillende Delflandse opgaven. Voor de periode tot 2015 zijn alle inspanningen van het college er op gericht om, zoals de Rekeningcommissie ook zelf concludeert, snel voortgang te maken met de verschillende projecten voor natuurvriendelijke oevers en zo te voldoen aan de KRW-resultaatsverplichting. Inmiddels zijn we gestart met de voorbereidingen van het 2e deelstroomgebiedsplan voor de periode 2015-2027. De aanbevelingen van de rekeningcommissie zullen hierin worden meegenomen.

Wij gaan er van uit u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,
Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland,
de Secretaris,

mr. drs. P.I.M. van den Wijngaart

de Dijkgraaf,

mr. M.A.P. van Haersma Buma

Bijlage:

--

Onderzoek Natuurvriendelijke oevers, een oriëntatie

Naschrift rekeningcommissie.

Zowel bij de behandeling in de commissies Bestuur, Organisatie en Bedrijfsvoering respectievelijk Waterkwaliteit als bij de behandeling in de Verenigde Vergadering schaarde zich het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden als de leden van de Verenigde Vergadering zich achter de aanbevelingen uit het rapport. Direct na het uitbrengen van het rapport werden ook de kredietaanvragen voor natuurvriendelijke oevers van meer complete budgettaire ramingen voorzien. Tijdens de besprekingen deed de voorzitter van de rekeningcommissie het voorstel een nieuwe budgettaire benchmark te ontwikkelen voor individuele kredietaanvragen op basis van gegevens van inmiddels aangelegde natuurvriendelijke oevers. Het College was daartoe bereid zij het dat de beschikbaarheid daarvan voorzien zou zijn eind 2013.

(juli 2013)